

หลักการ เสริมสร้างคุณธรรม ตามแนวปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง

หลักการเสริมสร้างคุณธรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม
ถนนรัชดาภิเษก เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๒๐
โทร. ๐ ๒๒๔๗ ๐๐๑๓

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม

หลักการ
เสริมสร้างคุณธรรม
ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม

ชื่อหนังสือ **หลักการเสริมสร้างคุณธรรมตามแนวปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียง**

พิมพ์ครั้งที่ **๑** พุทธศักราช ๒๕๕๙

จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ (ISBN) 974-9681-58-4

ผู้จัดพิมพ์ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด
๓๙ ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐
โทร. ๐-๒๕๖๑-๔๕๖๗ โทรสาร ๐-๒๕๖๙-๕๑๐๑
นายโชคดี ออสุวรรณ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๕๙

“อันคุณธรรม คือความดีมีหลายอย่าง
ช่วยเสริมสร้างคนเราได้หลายสถาน
เพียงแต่รู้-ท่องจำมานำรำคาญ
ใจใบบอกแจ่งผลว่าคนดี

แต่คนดีอยู่ผ่านการปฏิบัติ
ต้องเคร่งครัดทุกเรื่องไปไม่เลือกที่
แผ่นดินไทยใฝ่กระทำแต่กรรมดี
ชาติไทยนี้ควรรอดหน้ากว่านี้เอย”

บทประพันธ์ของสวัสดิ์ สุวรรณอักษร

คำนำ

หนังสือ “หลักการเสริมสร้างคุณธรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” จัดทำขึ้นเพื่อเป็นเอกสารเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจ เรื่อง คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมพื้นฐาน ซึ่งประกอบไปด้วย ความหมาย รายละเอียดเกี่ยวกับแนวพระราชดำรัสคุณธรรม ๔ ประการ การเสริมสร้างคนดี การช่วยเหลือผู้อื่น ความกตัญญู ความเสียสละ ค่านิยมพื้นฐาน ๕ ประการ และความมีวัฒนธรรม โดยเน้นปลูกฝังให้รู้จักการประหยัดและออมอันเป็นพื้นฐานของความพอเพียง

ในการจัดทำหนังสือเล่มนี้ได้คัดตัดตอนจากเอกสารและสื่อต่าง ๆ ที่ได้รับการเผยแพร่ไปแล้ว ซึ่งเนื้อหาสาระของหนังสือประกอบไปด้วย เรื่องของเงื่อนไขคุณธรรม การสร้างภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิต เป็นส่วนสำคัญของโครงการภูมิบ้าน ภูมิเมือง ซึ่งสนองงานยุทธศาสตร์ที่ ๑ และ ๒ “การส่งเสริมอัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการเสริมสร้างค่านิยมสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย” ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือ “หลักการเสริมสร้างคุณธรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” นี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่านที่จะนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติในชีวิตประจำวันตามหลักการแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

(นางปริศนา พงษ์ทัดศิริกุล)

เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
บทนำ	๑
คุณธรรมที่ควรปลูกฝังและเสริมสร้าง	๕
จริยธรรม	๖
คุณธรรม ๔ ประการ	๗
การเสริมสร้างคนดี	๑๐
ความกตัญญูกตเวที	๑๓
การช่วยเหลือผู้อื่น	๑๘
ความเอื้ออาทร	๑๙
กัลยาณมิตร	๒๑
การเสริมสร้างน้ำใจไมตรี	๒๒
ความเสียสละ	๒๔
มีวัฒนธรรม	๒๗
ค่านิยมพื้นฐาน ๕ ประการ	๓๔
- การพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ	๓๔-๔๖
- การประหยัดและออม	๕๓
- การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย	๕๙
- การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา	๖๖
- ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์	๗๘
ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์	๘๓
บรรณานุกรม	๙๑
คณะผู้จัดทำ	๙๒

บทนำ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย มาโดยตลอดนานกว่า ๒๕ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น สามารถ ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความ เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไป ในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลก ยุคโลกาภิวัตน์

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อ การมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ตลอดจนดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติ และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรมประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ

หลักการพึ่งตนเองหากขยายความออกไป อาจจะยึดหลักสำคัญของความพอดีได้ ๕ ประการ คือ

๑. ความพอดีทางด้านจิตใจ : ต้องเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอม นึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวม

๒. ความพอดีทางด้านสังคม : ต้องมีความช่วยเหลือเกื้อกูล สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน รู้จักผนึกกำลัง และที่สำคัญมีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากรากฐานที่มั่นคงและแข็งแรง

๓. ความพอดีทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : รู้จักใช้ และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด และที่สำคัญใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศ เพื่อพัฒนาประเทศให้มั่นคงอยู่เป็นขั้นเป็นตอนไป

๔. ความพอดีทางด้านเทคโนโลยี : รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ให้สอดคล้องกับความต้องการ และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านของเราเอง และสอดคล้องเป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมของเราเอง

๕. ความพอดีทางด้านเศรษฐกิจ : เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิตอย่างพอสมควร พออยู่ พอกิน สมควรตามอัตภาพ และฐานะของตน

กรอบแนวคิด ของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืน

คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะพร้อม ๆ กันดังนี้

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวพร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

เจื่อนใจ การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ใน
ระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

เจื่อนใจความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาต่าง ๆ
ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณา
ให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

เจื่อนใจคุณธรรม ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม
มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการ
ดำเนินชีวิต

หลักการเสริมสร้างคุณธรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
เป็นเจื่อนใจคุณธรรม ที่เน้นในเรื่องของการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม
จริยธรรม โดยหยิบยกคุณธรรม ๔ ประการ ซึ่งเป็นพระราชดำรัสใน
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

คุณธรรมที่ควรปลูกฝังและเสริมสร้าง

การดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรม ที่สำคัญของมนุษย์ คือ มีความรัก และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความสามัคคี และเสียสละ เพื่อส่วนรวม มนุษย์เราถ้าไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ละกิเลสได้ จะถึงจุดหมายปลายทางของจริยธรรม

“คุณธรรม” ในความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายว่า สภาพคุณงามความดี ส่วนพจนานุกรมศัพท์ปรัชญา ฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายว่า หลักมนุษย์ถือเป็นแนวทาง ที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต เช่น ถือว่าความยุติธรรม ความเมตตา เป็นคุณธรรม ส่วนศัพท์ศาสนาสากฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายว่า การทำดีจนเป็นนิสัย

คุณธรรม (Moral) หมายถึง ธรรมที่แสดงถึงสภาพความดีงาม ของบุคคล เป็นธรรมแห่งการเกื้อกูลแก่กันและกัน เป็นสิ่งที่เกิดความสำนึก ได้แก่

๑. มีนิสัยชอบช่วยเหลือผู้อื่น
๒. มีนิสัยในการให้อภัยผู้อื่น โดยอาศัยเหตุผลแห่งความเป็นจริง ตามธรรมชาติสิ่งแวดล้อม
๓. เป็นผู้โอปอ้อมอารียินดีที่จะให้โดยน้ำใจมากกว่าที่จะเป็นการให้ตามหน้าที่
๔. มีลักษณะใจเย็น มีอารมณ์เยือกเย็นไม่วู่วาม มีความเคารพ และยอมรับคำสอนของครูอาจารย์และผู้ใหญ่โดยไม่กระด้างกระเดื่อง

จริยธรรม

จริยธรรม (Ethics) หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ
อย่างเป็นกิจวัตรที่แสดงว่าคุณคนนั้น ๆ เป็นผู้ทรงคุณธรรม เช่น

๑. รักษาวินัย กฎระเบียบกติกา เช่น แต่งกายที่ถูกต้อง
๒. ดำรงตนเป็นสุภาพชนมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตน
ในขณะเดียวกันก็เคารพสิทธิของผู้อื่น
๓. รักษาความสงบเรียบร้อย ไม่ประกอบกรรมใดอันเป็นเหตุ
ให้แตกความสามัคคีในหมู่คณะ
๔. มีสัมมาคารวะไม่แสดงกิริยาอันเป็นการกระด้างกระเดื่อง
ลบหลู่หมิ่นต่ออาจารย์และผู้ใหญ่

กล่าวสรุปได้ว่าคุณธรรมค่อนไปทางนามธรรม (Abstract)
ส่วนจริยธรรมค่อนไปรูปธรรม (Concrete) แต่ทั้ง ๒ อย่างเสริมให้
มนุษย์มีคุณสมบัติที่งดงามสง่าผ่าเผย น่ารัก มีเสน่ห์ในตัว ซึ่งสิ่งเหล่านี้
ส่วนใหญ่เป็นคุณสมบัติที่สัมผัสได้ทั้งสิ้น

คุณธรรม ๔ ประการ

ความเป็นมาของคุณธรรม ๔ ประการ ตามแนวพระราชดำรัส
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ในโอกาสงานเฉลิมฉลองสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๒๕ รัฐบาลได้จัดพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า ณ ท้องสนามหลวง ในพิธีนี้ฯ พณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีได้กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในนามประชาชนชาวไทย แสดงความตระหนักในพระมหากษัตริย์คุณแห่งสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้าของไทยทุกพระองค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีคือพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสตอบดังนี้

“...ข้าพเจ้ามีความปีติชื่นชมยิ่งนัก ที่ประชาชนไทยจัดงานเฉลิมฉลองสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ได้งดงามยิ่งใหญ่ และพร้อมเพรียงกันทุกฝ่ายเช่นนี้ เป็นนิมิตหมายสำคัญแสดงความจริงให้ประจักษ์ชัดโดยปราศจากข้อสงสัยว่า คนไทยนั้นยังมีความจงรักภักดีในแผ่นดินอยู่อย่างมั่นคงลึกซึ้ง ทั้งมีความสมัครสมานสามัคคีอันแน่นแฟ้นพร้อมที่จะร่วมแรงร่วมใจกันประกอบกิจทั้งปวงที่เป็นธรรมสุจริต ความพร้อมเพรียงกันในการทำความดีนี้ช่วยให้ไทยรักษาอิสรภาพอันไพบูรณ์มาได้ ๒๐๐ ปี จึงเชื่อมั่นว่าชาติไทยจะดำรงความเป็นไทยอยู่ตลอดไป

ส่วนการที่นายกรัฐมนตรีได้กล่าวพรณนาในนามของประชาชนถึงความสำนึกตระหนักในพระเดชพระคุณแห่งสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้าทุกพระองค์ พร้อมทั้งแสดงความประสงค์อันแรงกล้าที่จะเทิดทูนเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกให้สูงส่งขึ้น โดยถวายพระราชสมัญญาเป็น “มหाराช” นั้น เป็นข้อยืนยันอย่างสำคัญว่าคนไทยทุกฝ่าย มีความนิยมเลื่อมใสในคุณความดี และปรารถนาที่จะตั้งตนอยู่ในคุณความดีนั้น

การมีอิสรภาพและความเป็นไทยได้ดำรงมั่นคงยืนนานยาวไปถือว่าเป็นกรณีกิจอันสูงสุด นอกจากต้องอาศัยการบริหารประเทศที่ฉลาด สามารถ สุจริตเป็นธรรมแล้ว ยังต้องอาศัยความร่วมมือสนับสนุนจากประชาชนทั้งประเทศด้วย คือประชาชนแต่ละคนจะต้องชวนช่วยสร้างสรรค์ประโยชน์และดำรงอยู่ในคุณธรรมอันควรแก่ฐานะของตน ๆ คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติมีอยู่ ๔ ประการ คือ

ประการแรก คือ การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตนเอง
ที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติ
อยู่ในความสัตย์ความดีนั้น

ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออมที่จะ
ไม่ประพฤติก้าวความสัตย์สุจริตไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

ประการที่สี่ คือ การละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จัก
สละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง...”

คุณธรรมสี่ประการนี้ ถ้าทุกคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้
เจริญงอกงามขึ้นโดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข
ความร่มเย็น และโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้
ดังประสงค์

สำหรับคุณธรรมที่จำเป็นจะต้องปลูกฝัง อบรมเยาวชนไทยให้มี
ความรักชาติ คือ การเสริมสร้างคนดี ความกตัญญูกตเวที รู้รักสามัคคี
มีน้ำใจไมตรี ซื่อสัตย์สุจริต และมีวัฒนธรรม

การเสริมสร้างคนดี

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ ได้กำหนดความมุ่งหมายไว้ในมาตรา ๖ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข คนที่มีความสมบูรณ์ทุกด้านดังกล่าว คือคนดีที่ชาติต้องการ ดังพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ตอนหนึ่งว่า

“...การศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองดี มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เมื่อบ้านเมือง ประกอบไปด้วยพลเมืองที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศชาติก็ย่อมทำได้โดยสะดวกราบรื่น ได้ผลที่แน่นอนและรวดเร็ว...”

(พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่ครูใหญ่โรงเรียนและนักเรียน ที่สมควรได้รับพระราชทานรางวัลตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีการศึกษา ๒๕๑๙ ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๒๐)

การเสริมสร้างคนดี คือ การทำให้คนดีของมวลมนุษยชาติ คนดีในวงการอาชีพ และได้คนดีมาช่วยพัฒนาสังคม พัฒนาชาติ การจัดการศึกษาของชาติก็เพื่อเสริมสร้างคนดี การเสริมสร้างคนดีควรมีการส่งเสริม สนับสนุนคนที่ดีด้วย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงให้ความสำคัญกับคนดี เป็นอย่างยิ่ง แม้จะยังไม่สามารถให้คำจำกัดความของคำว่า “ดี” ได้อย่าง เป็นรูปธรรมชัดเจน แต่ก็เป็นที่เข้าใจกันได้ว่าอะไรคือสิ่งที่ดี และอะไรคือ สิ่งที่ไม่ดี หากทุกคนในสังคมประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีก็จะช่วยให้สังคม มีความสงบสุขปราศจากความวุ่นวายหรือเหตุร้ายต่าง ๆ ดังนั้นนอกจาก การทำดีด้วยตนเองแล้ว เราจะต้องช่วยกันส่งเสริมให้คนดีเข้ามามีส่วนร่วม ในการปกครองดูแลบ้านเมือง และช่วยกันสร้างคนดีให้เกิดขึ้นด้วย ดังพระบรมราโชวาทตอนหนึ่งว่า

“...ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครจะทำให้ คนทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปกติสุขเรียบร้อย จึงมิใช่การทำให้คนทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมคนดี ให้คนดีได้ปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ ไม่ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้...”

(พระบรมราโชวาท พระราชทานในงานชุมนุมลูกเสือแห่งชาติ ณ ค่ายลูกเสือวชิราวุธ จังหวัดชลบุรี วันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๑๒)

บุคคลที่เป็นคนดี เพราะนำหลักธรรมสำคัญของศาสนามา
ประพฤติปฏิบัติเป็นนิสัย ถ้าเป็นชาวพุทธมีพุทธโอวาท ๓ คຸ່ມครองชีวิต
ให้เป็นคนดีมีสันติสุขตลอดไป ได้แก่ การไม่ทำบาปทั้งปวง คำว่า “บาป”
มีความหมายว่าการกระทำผิดหลักสอนหรือข้อห้ามในศาสนา หรือ
คือไม่ทำความชั่วทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม คำว่า “กุศล”
มีความหมายว่าสิ่งที่ดีที่ชอบ หรือ คือทำแต่ความดี และทำจิตใจของตน
ให้ผ่องใส คือทำจิตใจของตนสะอาดบริสุทธิ์ คนดีต้องมีวินัย มีคุณธรรม
มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต

ความดี

พฤษภกาสร	อีกกุญชรอันปลดปลง
โททนต์เสนงคง	สำคัญหมายในกายมี
นรชาติวางวาย	มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
สถิตทั่วแต่ชั่วดี	ประดับไว้ในโลกา

(กฤษณาสอนน้องคำฉันท์)

ความกตัญญูกตเวทิต

ความกตัญญูกตเวทิต เป็นคุณธรรมทางศาสนาข้อหนึ่งในหลายข้อที่บรรพบุรุษเราได้ปลูกฝังอบรมลูกหลานให้รู้จักการตอบแทนบุญคุณความกตัญญูกตเวทิตเป็นเครื่องหมายของคนดี

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน แปลความหมายของคำว่า กตัญญูกตเวทิตไว้ดังนี้

“กตัญญู ว (ผู้) รู้อุปการคุณที่ท่านทำให้, (ผู้) รู้คุณท่าน”

“กตเวทิต ว (ผู้) สนองคุณท่าน”

รวมแล้วกตัญญูกตเวทิตจึงมีความหมายว่า ผู้อุปการคุณที่ท่านทำแล้วและตอบแทน คือ สนองคุณท่าน กตัญญู ๔ อย่าง คือ

๑. กตัญญูต่อบุคคล รู้คุณของพ่อแม่ รู้คุณของครูอาจารย์ รู้คุณของผู้บังคับบัญชา รู้คุณของผู้อุปการคุณ

๒. กตัญญูต่อสถานที่ รู้คุณของที่อยู่อาศัย รู้คุณของการศึกษา วิชาความรู้ที่ทำให้เราเข้าสู่สภาวะมีวิชาความรู้ รู้คุณทั้งที่ประกอบอาชีพการงาน

๓. กตัญญูต่อความดี รู้คุณทั้งความดีที่สามารถสร้างเราให้เป็นคนดี ให้เจริญสันติสุข

๔. กตัญญูต่ออวัยวะร่างกายทั้งหลาย อย่าปล่อยให้ร่างกายเสียสุขภาพอนามัย ต้องรักษาสุขภาพอนามัยให้ร่างกายไม่ไปหาบายนุชหาความทุกข์ในสังคม

ทางพุทธธรรม ธรรมบุคคล (กตัญญู) ได้ ๒ แบบ คือ

๑. บุพการี หมายถึง พ่อแม่ในกฎหมาย รวมไปถึงปู่ย่า ตายาย ทวด บุพการี แปลว่า ผู้ทำอุปการะมาก่อน ผู้ทำความดีหรือทำประโยชน์ ให้แต่ต้นโดยไม่ต้องคอยคิดถึงผลตอบแทน

๒. กตัญญูกตเวทิต์ คือ ผู้รู้คุณค่าการกระทำดีของผู้อื่น และ แสดงออกเพื่อบูชาความดีนั้น มีพุทธศาสนสุภาษิตว่า “**นิมิตัง สาธุรูปานัง**” กตัญญูกตเวทิต์ แปลความได้ว่า ความกตัญญูกตเวทิต์ เป็นเครื่องหมาย ของคนดี

ความกตัญญูกตเวทิต์ เป็นคุณธรรมสำคัญที่เป็นขนบธรรมเนียม ประเพณีในวิถีชีวิตไทย คือ เป็นวัฒนธรรมสำคัญของระบบครอบครัว สังคมไทย ดังพุทธภาษิตที่ว่า “**บุญคุณต้องทดแทนแค้นให้อภัยด้วย เมตตา**”

การอ่อนน้อมถ่อมตนต่อบุพการีและผู้มีพระคุณ ซึ่งลักษณะ ของคนถ่อมตนจะเป็นผู้มีกิริยาอ่อนน้อม มีวาจาที่อ่อนหวาน มีจิตใจ ที่อ่อนโยน

พื้นฐานของความกตัญญูกตเวทิต์ของบุคคลจะต้องเป็นคน อ่อนน้อมถ่อมตน คือ การไม่แสดงออกถึงความสามารถที่ตัวเองมีอยู่ ให้ผู้อื่นทราบเพื่อชมผู้อื่น หรือเพื่อโอ้อวดการไม่โอวดดี เยอหยิ่งจองหอง แต่แสดงตนอย่างสงบเสถียร

๑. ความกตัญญูทเวที คือ ผู้รู้อุปการคุณที่ผู้อื่นกระทำแล้วแก่เรา และไม่ลบลู่บุญคุณท่านผู้มีพระคุณ ได้แก่ บิดา มารดา ครู อาจารย์ ญาติพี่น้อง มิตรสหาย รวมทั้งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรา ให้เราได้รับความสุข ความสะดวกนานาประการ

๒. การตอบแทนคุณ หรือความกตเวที คือ การหาโอกาส ตอบแทนพระคุณของท่าน ไม่ทำให้ท่านต้องเดือดร้อนเพราะตัวเรา เสียใจ เพราะเรา จนท่านกินไม่ได้นอนไม่หลับ ความมีกตัญญูทเวทีของบุคคล ในสังคมเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความอบอุ่นในสังคม ทำให้มนุษย์ที่อยู่ร่วมกัน มีความสามัคคี เห็นอกเห็นใจกัน มีความสัมพันธ์อันดียิ่งขึ้นซึ่งกันและกัน

๓. การมีความกตัญญูทเวที จะได้รับการยกย่องจากคน ทั้งหลายว่าเป็นคนดี คือ การรู้อุปการคุณและตอบแทนสนองคุณ ผู้มีอุปการคุณอย่างเสมอต้นเสมอปลาย เช่น เลี้ยงดูบุพการี ผู้มีพระคุณ อื่น ๆ ตอบแทนความดีของท่านในโอกาสอันสมควร ส่วนผู้ที่เคารพนับถือ ทั่ว ๆ ไป ตอบแทนท่านด้วยกิริยาจาอ่อนน้อมต่อท่านทำให้ท่านมีกำลังใจ มีความสุขกายสบายใจ หมัดกังวลไม่มีทุกข์ ท่านจะชื่นชมยินดีอายุจะได้ยืน

๔. ผู้ที่มีความกตัญญูทเวทีเป็นเครื่องหมายของคนดีมีคุณธรรม กล่าวคือ การตอบแทนอุปการคุณ ทำให้เป็นคุณธรรมสำคัญ ด้วยการ ปฏิบัติหลังการสวดมนต์ก่อนนอน กล่าวแผ่เมตตา ขอให้ผู้มีพระคุณทุกท่าน จงเป็นสุขเถิด

ความรัก เมตตา และกตัญญูทวาท การอยู่ร่วมกันในสังคมต้องปรับปรุงความสัมพันธ์ขั้นพื้นฐานให้ดีเสียก่อน สังคมส่วนใหญ่จึงจะมีสันติสุข ก็จะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนตามบทบาท และหน้าที่ความรับผิดชอบ ทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ ต้องมีธรรมะ ความรักใคร่เมตตา มีความกตัญญูทวาทที่เลี้ยงดูผู้มีพระคุณ และที่สำคัญที่สุดคือ มีสัมมาอาชีวะและสัมมาปฏิบัติ ได้แก่ การเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ การปฏิบัติในสิ่งที่ถูกหรือควร โดยไม่หวังผลตอบแทน หรือการทำดีทำถูกต้องโดยไม่คำนึง ถ้าเราบังคับจากภายนอก ให้ทำความดีเพื่อความดี

สำหรับคุณธรรมพื้นฐานในการพัฒนาคนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต คือ การพัฒนาคนให้เป็นคนดี ในวงการอาชีพ และเป็นคนดีของสังคมได้ คนดีไปช่วยพัฒนาชาติ ควรมีการอบรมสั่งสอน และฝึกประพฤติปฏิบัติคุณธรรม คือ มีหลักที่มนุษย์ถือเป็นแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต หรือเป็นคนมีจริยธรรม คือ เป็นคนมีคุณธรรมและศีลธรรมในตน หรือเป็นคนมีคุณธรรม และเป็นคนประพฤติดีมีความถูกต้อง ปฏิบัติชอบ คือ มีกฎเกณฑ์ และมาตรฐานของสังคม รู้หลักเกณฑ์ตัดสินว่า สิ่งใดดีไม่ดี ควรไม่ควร ทำได้ทำไม่ได้

ถูกหรือผิด ดีหรือชั่ว ตามแนวทางของศีลธรรมและวัฒนธรรม คุณธรรม
พื้นฐานจึงเป็นแก่นชีวิตสำหรับการดำรงชีวิตในสังคม คือ ได้คนดีช่วยให้
สังคมไทยมีสันติสุข

อันรักษาศีลสัตย์กัตเวที
ทรลักษณ์อักษัตถุตาเขา
ให้ทุกซ็ร็อนงอนห่งอทพล

ยอมเป็นที่สรรเสริญเจริญคน
เทพเจ้าก็จะแข่งทุกแห่งหน
พระเวทมนต์เลื่อมคลายทำลายยศ
(พระอภัยมณี)

การช่วยเหลือผู้อื่น

การช่วยเหลือผู้อื่น ได้แก่ การยังประโยชน์ผู้อื่นให้บริบูรณ์ด้วยความไม่ประมาท หมายถึง การปฏิบัติเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น หรือประโยชน์ส่วนรวม คือ เป็นที่พึ่งแก่ชาวโลกได้ เมื่อคนในสังคมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน คนในสังคมนั้นจะเป็นคนที่มีคุณภาพสูง สังคมจะมีแต่สันติสุข

การปฏิบัติเพื่อประโยชน์ต่อผู้อื่น ช่วยเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดีงาม ไม่เห็นแก่ตัวเป็นผู้มีน้ำใจไมตรี มีเมตตากรุณาไม่เห็นแก่ได้ และไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น การช่วยเหลือผู้อื่นเป็นคุณธรรมขั้นสูง คุณธรรมอะไรจะช่วยให้เยาวชนและคนไทยเป็นคนมีน้ำใจไมตรี รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น คุณธรรมสำคัญคือ ความเอื้ออาทร กัลยาณมิตร น้ำใจไมตรี ความเสียสละ ความเมตตา กรุณา ความกตัญญู กตเวที

ความเอื้ออาทร (Altruism)

คำว่า “เอื้ออาทร” พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาฉบับราชบัณฑิตยสถาน แปลว่า “ปรารถนียม” หมายถึง ทรรศนะที่สอนให้เห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่น ความเอื้ออาทร แปลตามตัวอักษรในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายไว้ว่า อาทร น. ความเอื้อเพื่อ ความเอาใจใส่ ความพะวง เอื้อ ก. เอาใจใส่ มีน้ำใจ เห็นแก่ เช่น เอื้อแก่กัน

เอื้ออาทร แปลตามเนื้อความ คือ ความเอื้อเพื่อ ความพะวง ถึงกันด้วยน้ำใจ เห็นแก่กันและกัน หรือความเอื้ออาทร แปลโดย ความหมาย คือ การกระทำที่มีเจตนาให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยน้ำใจไมตรี

การกระทำดีเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่น ควรเป็นการกระทำที่

๑. มีเจตนากระทำให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น
๒. ทำด้วยความสมัครใจ
๓. ผู้กระทำมีเป้าประสงค์ทำความดีเพื่อความดีโดยไม่คาดหวัง

ผลตอบแทน

การจะให้คนในสังคม โดยเฉพาะเยาวชนไทย มีความเอื้ออาทรต่อกันนั้น ผู้ใหญ่ต้องเป็นต้นแบบที่ดี ในการกระทำ มีการเสริมแรงคือ ยกย่องชมเชยให้ปรากฏที่สำคัญที่สุดคือ การนำสู่การปฏิบัติให้มีความสำนึกในความรับผิดชอบ การกระทำดี การช่วยเหลือผู้อื่น การทำประโยชน์ให้แก่โรงเรียน ชุมชน และสังคม ตามโอกาสอันสมควร ตัวอย่างของความเอื้ออาทร เช่น การทำดีเพื่อให้ผู้อื่นรู้สึกดี การช่วยเหลือผู้อื่น (Helping) การแบ่งปัน (Sharing) การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น (Empathy) การร่วมรู้สึกกับผู้อื่น (Sympathy) การร่วมมือกับผู้อื่น (Cooperation) การปลอบใจ (Comforting) การเอื้อเฟื้อ (Generosity) การให้ความยุติธรรม (Justice) การเสียสละ (Sacrifice) การปกป้อง (Protecting) และการให้ความรัก

กัลยาณมิตร

กัลยาณมิตร หมายถึง มิตรดี เพื่อนดี มิตรผู้มีความดีที่มีปัญญา ควบคุมหาสมาคม บุคคลที่เป็นกัลยาณมิตรจะต้องประกอบไปด้วย คุณธรรม ความเมตตา ความรักเอ็นดู ปรารถนาให้เพื่อนได้สุข **มิตรไมตรี** คือ ความเป็นเพื่อนรักคุ้นเคยที่มีความหวังดีต่อกัน **น้ำใจไมตรี** คือ มีความหวังดีต่อกันด้วยใจจริง และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเกื้อกูลต่อกัน

สังคมไทยเป็นสังคมแห่งน้ำใจไมตรี หมายถึง เป็นสังคมที่มีการ อุดหนุนเจือจानมีน้ำใจดีต่อผู้อื่น ให้ประโยชน์แก่ผู้อื่นด้วยความโอบอ้อมอารี และช่วยเหลือเกื้อกูลแสดงน้ำใจไมตรีอันดีต่อกัน กัลยาณมิตร ในทาง พุทธศาสนากำหนดมิตรแท้ไว้ ๔ จำพวก คือ มิตรอุปการะ มิตรร่วมทุกข์ ร่วมสุข มิตรแนะนำประโยชน์ และมิตรมีน้ำใจ

คำว่า “**มิตร**” มีรากศัพท์คำเดียวกับคำว่า “**เมตตา**” ซึ่ง มีความหมายว่า ความรักใคร่หวังใยปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข เพราะฉะนั้น คำว่า มิตร จึงหมายถึง ผู้ที่รักใคร่ชอบพอกัน ปรารถนาดีต่อกัน กล่าวคือ มีความเมตตาทั้งกาย วาจา ใจ ต่อกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง คำว่า มิตร นั้น มักมีคำที่ใช้แทนกันหลายคำ เช่น สหาย แปลว่า ผู้ไปด้วยกันมีความคิดเห็น เหมือนกัน

การเสริมสร้างน้ำใจไมตรี

“...คุณธรรมข้อหนึ่งที่อุปถัมภ์และผูกพันคนไทยให้ร่วมกันเป็นเอกภาพ สามารถบำรุงชาติบ้านเมืองให้มั่นคงเป็นอิสระยั่งยืนมาช้านาน คุณธรรมข้อนั้น คือ ไมตรี ความมีเมตตา หัวดีให้กันและกัน...”

(พระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องการเสริมสร้างน้ำใจไมตรีที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม พระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทยให้ได้ตระหนักรู้ ตระหนักคิดเท่าทัน การเปลี่ยนแปลงของโลกบนพื้นฐานของภูมิปัญญาไทย ซึ่งเป็นรากเหง้าและวิถีชีวิตที่ดีงามสืบสานมาแต่บรรพบุรุษไทย

การเสริมสร้างไมตรีเมตตาเป็นธรรมที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตที่ดีซึ่งประกอบไปด้วย

การให้ความรัก คือ มีความปรารถนาดี ไมตรี ต้องการที่จะช่วยเหลือทุกคนประสพแต่ความเจริญและความสุข

การให้ความสงสาร คือ อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ มีจิตคิดสงสารที่จะปลดเปลื้องความทุกข์ ความเดือดร้อน ของสรรพสัตว์ ทั้งปวง มีความห่วงใยเมื่อเห็นผู้อื่นทุกข์ คิดหาทางช่วยเหลือปลดเปลื้องทุกข์ของเขา

ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี ความเบิกบานพลอยยินดี คือ เห็นคนอื่นอยู่ดีมีสุขก็มีใจแจ่มชื่นเบิกบานใจด้วย

ความวางใจเป็นกลาง คือ ไม่เอนเอียงด้วยชอบหรือชัง ไม่ยินดียินร้าย วางจิตราบเรียบสม่ำเสมอ มีจิตมั่นคงเที่ยงตรงดุจดาวจรัส มองเห็นการที่บุคคลจะได้รับผลชั่วสมควรแก่เหตุที่ตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติด้วยความเที่ยงธรรม ความวางใจเฉย มองเห็นเขารับผิดชอบของเขาเอง ไม่เข้าข้าง ไม่ตกเป็นฝ่ายใด ไม่สอดส่าย ไม่จู้จี้ สาระแน ไม่ก้าวก่ายแทรกแซง

ความเสียสละ

การเสียสละเป็นคุณธรรมของผู้เจริญ ได้แก่ การยอมอุทิศความสุข ทรัพย์สินสมบัติ เวลาความคิด แรงงาน หรือแม้กระทั่งชีวิตของตน เพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม ความเป็นเอกราช และความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ

การเสียสละย่อมได้รับการยกย่องสรรเสริญจากผู้รับ ผู้พบเห็น เกิดความสุขทางใจของผู้ปฏิบัติ เป็นการเสียสละด้วยความสมัครใจ ด้วยความมีมนุษยธรรม ด้วยกุศลเจตนา คือ ยอมเสียสละประโยชน์สุขส่วนตัว เพื่อความสุขของเพื่อนมนุษย์ หรือเพื่อประโยชน์ของสังคม เช่น การเสียสละเงินทองเพื่อประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม เป็นต้น

สังคมจะเป็นสุขและเจริญก้าวหน้าถ้าทุกคนรู้จักเสียสละ ผู้ที่ไม่เคยคิดหรือไม่มีจิตใจที่จะเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมจะมีแต่ความอยากได้ ทำให้เกิดทุกข์ สังคมมีแต่ความสับสนวุ่นวาย เห็นแก่ตัว แก่งแย่งชิงดี เพราะคนในสังคมต้องเบียดเบียนกันเพื่อความอยู่รอด แต่ถ้าทุกคนเป็นผู้มีจิตใจตั้งใจพร้อมที่จะเสียสละแม้แต่เพียงเล็กน้อย สังคมนั้นย่อมมีแต่ความสุขและได้รับการสรรเสริญว่าเป็นสังคมที่มีคุณธรรมสูง

การช่วยเหลือผู้อื่นตามหน้าที่พลเมืองดี เป็นคุณงามความดี นับเป็นความเสียสละ ได้แก่ การปฏิบัติตามกฎหมาย เสียภาษีให้ครบถ้วน รับผิดชอบต่อสังคม ป้องกันประเทศ การอุทิศความสุขส่วนตนปฏิบัติตนเสียสละ ตามกำลังความสามารถและเต็มเวลาเพื่อสังคมส่วนรวม

คุณธรรมสำคัญของการช่วยเหลือผู้อื่น คือความเสียสละ การเสียสละที่ควรได้รับการยกย่อง คือ การเสียสละเพื่อสังคมส่วนรวม ด้วยความสมัครใจ ถูกกาลเทศะ คือถูกเวลาและสถานที่ ให้การสงเคราะห์แก่คนที่ควรช่วย การเสียสละที่ยิ่งใหญ่กว่า คือการเสียสละเพื่อประเทศชาติในฐานะพลเมืองดี และอุทิศเวลา แรงกาย หรือทรัพย์สิน ช่วยสังคมเมื่อจำเป็น เช่น ช่วยเหลือให้การสงเคราะห์คนยากจน คนตกทุกข์ได้ยากที่ควรช่วย การช่วยเหลืออื่นนับเป็นความเสียสละที่ควรเกิดขึ้นในตนเองทุกคนในทุกขณะ **การไม่เอาเปรียบผู้อื่น การไม่เบียดเบียนผู้อื่น คือ คุณธรรมสำคัญของมนุษย์ที่ต้องมีหัวใจ**

พฤติกรรมที่แสดงการทำประโยชน์แก่สังคมที่สำคัญ ควรเสริมสร้าง และส่งเสริมในเยาวชนและคนไทย เช่น

การห้ามปราม เฝ้าระวัง และแจ้งผู้ที่เกี่ยวข้อง เมื่อพบเห็นผู้ทำลายสาธารณประโยชน์ ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และมีสิ่งจำเป็นต้องแก้ไขเกี่ยวกับสาธารณสุข

ช่วยเหลือให้ความร่วมมือการรักษาความสะอาด หรือช่วยพัฒนา
รอบบ้าน ชุมชน สวนสาธารณะ ช่วยรักษาสาธารณสุขสมบัติ การปลูกต้นไม้
และการบำรุงรักษาสีสิ่งแวดล้อมให้สวยงาม

ร่วมกันรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม เช่น ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม
ไม่ค้ายาเสพติด ไม่ทำผิดกฎหมาย ค่าของเดือน ฯลฯ

ให้ความรู้ ความคิด แนะนำ เยาวชน นักเรียน เพื่อนบ้าน
ในการช่วยทำประโยชน์แก่สังคม การช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชน
ให้บริการช่วยเหลือผู้อื่น เช่น ให้คำแนะนำ ช่วยให้ความรู้ เป็นต้น

ให้ความร่วมมือเสียสละแรงกายและทรัพย์สินเงินทองเพื่อช่วย
พัฒนาสังคมที่เกี่ยวข้อง เช่น การบริจาคทรัพย์ หรือช่วยหารายได้เพื่อให้
เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

ความโลก-โกรธ-หลง

คนใจมักน้อยโลก	โลโก
ระงับดับโกรธ	แหม่มขำ
พยาบาทวิหิงสา	สูญดับ ได้แสร
พิกตร์เพียงจันท์แจ่มฟ้า	เพริศแพรวไพบูลย์ (โคลงโลกนิติ สำนวนเก่า)

มีวัฒนธรรม

วัฒนธรรม เป็นชื่อของคุณงามความดี คุณงามความดีทุกอย่าง เราลงมือปฏิบัติได้ทันที ไม่ต้องรื้อว่าผู้อื่นปฏิบัติหรือยัง เพราะการปฏิบัติคุณงามความดี เป็นการสั่งสมทรัพย์สมบัติไว้ในตัว ซึ่งจะบังเกิดผล คือ ความเจริญต่อไป **หลักของวัฒนธรรม** คือ **การสร้างคุณงามความดีต่อกันในทางสังคม**

การแสดงไมตรีที่ดีต่อกันด้วยรอยยิ้มก็เป็นวัฒนธรรมที่สร้างคุณงามความดีแก่ตนเองและผู้ที่ได้รับ เป็นความประทับใจและเป็นเสน่ห์ที่เป็นเอกลักษณ์ของคนไทย

การขอร้องและการให้อภัย เป็นวัฒนธรรมที่ผู้กระทำผิดควรรับผิดชอบในสิ่งที่กระทำ ขณะเดียวกัน ผู้ถูกกล่าวถึงก็ควรให้อภัย จึงจะชื่อว่า **เป็นผู้มีวัฒนธรรม**

การพูดแต่คำที่ดีงามมีประโยชน์ ผู้มีวัฒนธรรมที่ดีย่อมไม่ใช้คำหยาบคาย ก้าวร้าว เสียดสี นินทา ซึ่งจะเป็นผลให้เกิดความแตกสามัคคีระหว่างบุคคลและหมู่คณะ

ผู้มีวัฒนธรรมพึงใช้คำ “สวัสดี” “ขอโทษ” “ขอบคุณ” กล่าวคือ **สวัสดี** ในโอกาสแรกที่พบปะกันหรือเวลาจากกัน **ขอโทษ** ในเมื่อล่วงเกินผู้อื่น เช่น พูดผิดหรือทำผิด เป็นต้น **ขอบคุณ** เมื่อได้รับความเอื้อเฟื้อหรือความช่วยเหลือจากผู้อื่น

มนุษย์ หมายถึง ผู้ที่มีจิตใจสูง เป็นผู้มีความรู้และคุณธรรม จริยธรรม เพื่อชีวิตที่ดี มนุษย์โดยสมบูรณ์ คือ การประพฤติปฏิบัติ เพื่อความเป็นมนุษย์อันประเสริฐ ได้แก่ สัปปริสธรรม ๗ คือ

๑. รัชมัญญุตตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ คือ รู้จักหลักการ รู้จักเหตุ ของการประพฤติปฏิบัติเพื่อการดำรงชีวิตที่ดีและมีสุข

๒. อัตถัญญุตตา ความเป็นผู้รู้จักผล คือ รู้ความเหมาะสม และรู้จักเหตุผล รู้ว่าถูกต้องหรือไม่ ทำเพื่ออะไร ได้บรรลืออะไร เป็นผลดี ผลเสียอย่างไร

๓. อัตตัญญุตตา ความเป็นผู้รู้จักตน คือ รู้จักคน รู้จักปฏิบัติตน ให้เหมาะสมตามควรแก่อัตภาพ

๔. มัตตัญญุตตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ คือ รู้จักประมาณ ในด้านต่าง ๆ ของตน รู้จักความพอดีของตนเอง

๕. กาลัญญุตตา ความเป็นผู้รู้จักกาล คือ รู้จักเวลา รู้จักเวลา อันเหมาะสมว่าจะทำอะไร เวลาไหน จะทำให้สำเร็จเมื่อไร

๖. ปริสัจญุตตา ความเป็นผู้รู้จักประชุมชน คือ รู้จักชุมชน รู้จักถิ่น รู้จักสังคมที่อยู่อาศัย รู้จักการประพฤติปฏิบัติที่ดีต่อชุมชน

๗. บุคคลัญญุตตา ความเป็นผู้รู้จักเลือกคบคน คือ รู้จักและเข้าใจ ความแตกต่างในเหล่าบุคคลว่าโดยอริยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น

สัปปุริสธรรม แปลว่า **ธรรมของคนดี** ซึ่งเป็นคุณธรรมหลักในการดำเนินชีวิตที่ทำให้คนมีความสมบูรณ์ครบถ้วน อันเป็นแนวปฏิบัติที่เด็กและเยาวชนไทยควรจะยึดถือปฏิบัติให้ได้มากที่สุด

พฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ในสังคมไทย อันเนื่องจากการขาดคุณธรรมมีมากมาย เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า ในสังคมปัจจุบันความเจริญด้านวัตถุนั้นรุดหน้าไปไกล แต่ในทางตรงกันข้ามในด้านจิตใจนั้นกลับเสื่อมลง ความเสื่อมด้านจิตใจคนในสังคมนั้นแสดงออกเป็นพฤติกรรมต่าง ๆ อันก่อให้เกิดปัญหาในสังคม จัดเป็นพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ ได้แก่

๑. ความเห็นแก่ตัว แก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวมทำให้เกิดผลเสียหาย พฤติกรรมนี้จะพบเห็นได้โดยทั่ว ๆ ไป เป็นต้นว่า

การหยิบของที่เป็นของส่วนรวมไปเป็นของส่วนตัว เช่น หยิบสมุดหมายเลขโทรศัพท์สาธารณะไปเป็นของตัวเองทำให้ผู้อื่นไม่มีใช้ หรือการรับสินบนยอมให้ผู้ก่อสร้างอาคารหรือถนนใช้วัสดุ ผิดขนาด ผิดลักษณะที่ตกลงกัน โดยไม่คำนึงผลเสียหาย คือ สิ่งก่อสร้างนั้นจะไม่ทนทานแข็งแรง เป็นอันตรายแก่ผู้ใช้

๒. การไม่รักษาความสัตย์ ไม่รักษาคำพูด คิดแต่จะเอาตัวรอด กลับคำพูด กลับกลอก เพื่อประโยชน์ใส่ตน ทำให้เกิดผลเสียหาย เป็นต้นว่าเกิดอุบัติเหตุรถยนต์ชนคนได้รับบาดเจ็บ คนขับรถขอร้องผู้บาดเจ็บ ที่เสียหายว่า อย่าให้เรื่องถึงตำรวจ ตนจะรับผิดชอบใช้ค่าเสียหาย รักษาพยาบาล อย่างดี เมื่อเจ้าทุกข์ยอมตกลง ภายหลังคนขับรถกลับไม่ยอมชดใช้ค่าเสียหาย ไม่สนใจดูแลรักษาพยาบาล เพราะถือว่าตนไม่เดือดร้อน ทำให้เจ้าทุกข์ เดือดร้อนและเกิดเรื่องฟ้องร้องกันขึ้น หรือในกรณี คนขอยืมเงินเพื่อนใช้ โดยมีได้ทำสัญญากู้ยืม แต่สัญญาด้วยวาจาว่าจะนำเงินมาชดใช้ให้ โดยกำหนดเวลาไว้ แต่พอครบตามสัญญากลับไม่ยอมนำเงินมาคืน เมื่อเจ้าของเงินทวงถามก็พูดจาไม่ดี ไม่ยอมรับผิดชอบ ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกัน บางทีก็ถึงกับทำร้ายร่างกายกัน

เรือนไร้บุตรสืบชั้น	ทรัพย์มอด หมดแฮ
บ่อบมีฝนชอด	ค่นน้ำ
พฤษชาติปราศจากยอด	ยืนอยู่ โจนนา
ปากไปมีสัจซ้า	เลื่อมสิ้นแก่นสาร
ความสัจประเสริฐแท้	ทางผล
เป็นพำนักรชน	บ่แคล้ว
ความสัจเป็นมงคล	ใหญ่ยิ่ง
สุดประเสริฐเลิศแล้ว	เล่าล้นคำดี

(โคลงโลกนิติ)

๓. ความไม่สามัคคีในหมู่คณะ พฤติกรรมนี้เป็นผลเสีย
เนื่องมาจากความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนด้วย การทำสิ่งใด
ที่เป็นเรื่องของหมู่คณะ เป็นเรื่องของส่วนรวมหลาย ๆ คน จะมีความรู้สึก
ว่า “ธุระไม่ใช่” หรือบางคนก็กล่าวว่า “บ้านเมืองไม่ใช่ของเราคนเดียว”
ด้วยความคิดทำนองนี้ทำให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาต่าง ๆ เป็นต้นว่า
การนอนหลับทับสิทธิ์ในการเลือกตั้งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเลือกผู้ใหญ่บ้าน
กำนัน นายกเทศมนตรี หรือแม้กระทั่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นช่องทาง
ให้ผู้ทุจริตฉวยโอกาสแสวงหาผลประโยชน์ได้ หรือการไม่ร่วมมือแก้ไขปัญหา
เช่น น้ำท่วมหมู่บ้าน บางบ้านไม่ยอมให้ความร่วมมือในการสละทรัพย์
สละแรง เพื่อดำเนินการป้องกันน้ำท่วม คิดแต่จะป้องกันรักษาเฉพาะ
ภายในบ้านตนเองเท่านั้น ทำให้การป้องกันน้ำท่วมไม่ประสบผลสำเร็จ
ก่อความเสียหายให้แก่ทุกบ้านในหมู่บ้าน

๔. การลุแก่อารมณ์โกรธ ไม่มีความอดทน ไม่รู้จักให้อภัย
ปัญหาประการนี้เป็นเรื่องของอารมณ์ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเสียหาย
แก่ตนและสังคมอย่างร้ายแรงและฉับพลัน เป็นต้นว่า คนที่ทำงานด้วยความ
บากบั่นด้วยดีมาตลอด แต่พอเกิดอารมณ์โกรธวูบขึ้นมา ระวังอารมณ์ไม่ได้
แสดงอารมณ์โกรธออกมาทางวาจา ด้วยการพูดก้าวร้าว ดุหมั่น หรือ
ตัดพ้อต่อว่าผู้อื่น ทำให้ผู้ร่วมงานหมดศรัทธาในตนเองลงอย่างสิ้นเชิง
หรือในกรณีการเล่นกีฬา แข่งขันกีฬาแต่ครั้งมีจุดมุ่งหมายเพื่อ “ทำคน
ให้เป็นคน” คือ ให้อภัย ให้อภัย ให้อภัย เป็นการเชื่อมความสามัคคี
แต่ปรากฏว่าผลจากการแข่งขันมักออกมาในรูปรู้ชนะอย่างเดียว ไม่รู้แพ้
ไม่รู้จักอภัยกัน และก่อให้เกิดการแตกความสามัคคีมากกว่า ฯลฯ
สภาพการณ์เหล่านี้ทำให้สังคมเสื่อมโทรม เป็นปัญหาต่อการพัฒนาประเทศชาติ
น่าจะต้องช่วยกันแก้ไข

กล่าวได้ว่าสาเหตุแห่งปัญหาพฤติกรรมของคนในสังคมไทย
ที่ประมวลมานั้น คือ การขาดคุณธรรมพื้นฐานในตัวบุคคลในสังคม
การพัฒนาสังคมทำได้โดยการแก้ไขให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
ไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งทำได้โดยการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นในบุคคล
อันเป็นส่วนประกอบของสังคม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับคุณธรรม
๔ ประการ ซึ่งประชาชนชาวไทยสมควรอย่างยิ่งที่จะน้อมนำมาประพฤติ
ปฏิบัติ ได้แก่

การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตนเองที่จะประพฤติปฏิบัติ
แต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ใน
ความสัตย์ความดีนั้น

การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วง
ความสัตย์สุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์
ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

การปลูกฝังคุณธรรมทั้ง ๔ ประการให้เกิดในตัวบุคคล จะช่วย
แก้พฤติกรรมอันเป็นปัญหาได้ดังนี้

การรักษาความสัตย์ ช่วยแก้ปัญหาการผิดสัญญา ไม่รักษาคำพูด
ทำให้ลดเรื่องวิวาทบาดหมางลงได้

การรู้จักข่มใจตนเอง ช่วยแก้ปัญหาการบันดาลโทสะทำร้ายร่างกายกัน รวมทั้งช่วยให้คนพ้นจากความโลภและความหลงต่อสิ่งที่เกินความจำเป็น หรือสิ่งที่ไม่ใช่ของของตน

การอดทน อดกลั้น และอดออม ช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าเดิม

การรู้จักสละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง จะช่วยแก้ปัญหาความเห็นแก่ตัวและความไม่สามัคคีในหมู่คณะได้

การปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดในจิตใจของบุคคล เป็นการเริ่มต้นที่ดี หากต้องแก้ไขปัญหาบ้านเมืองที่เกิดความขัดแย้งไม่เข้าใจกัน การเอาriad เาเปรียบกัน ด้วยการน้อมนำคุณธรรมทั้ง ๔ ประการ ดังกล่าว มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้แล้ว ถือว่าเป็นการแก้ไขปัญหาได้แล้วครั้งหนึ่ง ส่วนอีกครึ่งหนึ่งอยู่ที่ตัวบุคคลจะต้องคิดพิจารณาที่จะเสริมสร้างคุณธรรมให้เจริญงอกงามในทางที่ดี ที่ถูกต้อง จนบรรลุจุดมุ่งหมายในเรื่องนั้น ๆ อันพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสพระราชทานไว้เพื่อความสำเร็จที่สมบูรณ์ในที่สุด

“รักความสัตย์ ข่มใจ ให้ทำชอบ
อีกอดทน ไม่ประจบ สิ่งที่ไม่ดี
สละวางชั่ว ประพฤติดี ชั่วชีวิต
เป็นเข็มทิศ คุณธรรม ประจำตน”

ค่านิยมพื้นฐาน ๕ ประการ

๑. การพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ
๒. การประหยัดและออม
๓. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
๔. การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา
๕. ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

๑. การพึ่งตนเอง

การพึ่งตนเอง หมายถึง มีความรู้ ความสามารถ เป็นคนดีมีคุณธรรม ได้รับการเรียนรู้ในการพัฒนาชีวิตที่ทำประโยชน์ต่อสังคม สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ การพัฒนาคนให้เป็นคนดีของมวลมนุษยชาติ ทั้งสุขภาพกาย และใจที่สมบูรณ์ แก้ไขปัญหาเป็น รู้จักเสียสละช่วยเหลือผู้อื่น พัฒนาอาชีพ ให้เป็นสมาชิกที่ดีในวงการอาชีพ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รักการทำงาน รู้กระบวนการจัดการ และพัฒนาสังคมให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม รักและช่วยเหลือสังคม ทำประโยชน์แก่สังคม บุคคลที่ได้รับการพัฒนาแล้ว กล่าวได้ว่า เป็นผู้มีความถึงพร้อมแห่งประโยชน์ตน คือพึ่งตนเองได้

ผู้ที่พึ่งตนเองได้ จะช่วยตนเองในการแสวงหาความรู้ ความสามารถ คุณธรรมความดี มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ประกอบการทำงาน ที่เป็นประโยชน์ไม่เกิดโทษ สังคมจะช่วยกล่อมเกลา (Socialization)

คือได้รับความรู้ ได้รับการฝึกอบรมให้มีนิสัย พฤติกรรม มีความประพฤติ
ไปในทางดีงาม เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข

ผู้จะได้ชื่อว่าพึ่งตนเองได้ จะต้องเป็นคนเคารพตนเอง รู้จักตนเอง
เชื่อมั่นในความรู้ ความสามารถที่จะทำอะไรใด ๆ ให้สำเร็จด้วยตนเอง
ไม่ทำตัวให้เป็นปัญหาหรือเป็นภาระแก่ผู้อื่นหรือหมู่คณะ เป็นคนรู้จัก
ช่วยตนเองอย่างเต็มความสามารถ ก่อนที่จะขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น

คุณธรรมสำคัญของการพึ่งตนเอง ที่สำคัญเช่น

๑. **การรู้จักตนเอง** รู้ประมาณตน ยอมรับตนเอง มีความมั่นใจ
ก่อนตัดสินใจทำการงานใด ๆ ให้สำเร็จด้วยตนเองได้

๒. **การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย** สามารถควบคุม
ตนเองให้ประพฤติปฏิบัติชอบ เพื่อความสงบสุขของตนเองและสังคม

๓. **มีสติสัมปชัญญะ ซึ่งเป็นธรรมมีอุปการะมาก มีสติ**
ความระลึกได้ นึกได้ คือสำนึกอยู่ไม่ปล่อย สามารถควบคุมเหตุการณ์ต่าง ๆ
โดยไม่พลั้งเผลอ ไม่ประมาท ไม่ลืมหืม ในทุกโอกาส มีปัญญารู้ตัว
อยู่ทุกขณะเพราะมีสติ สามารถควบคุมตนเองให้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ
มีความกล้าเผชิญกับปัญหา มีสติหาวิธีแก้ปัญหา แสวงหาในสิ่งที่ตนต้องการ
ในทางทุจริต และกล้าแสดงออกในการกระทำที่ดีงามของตน

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้เสนอแนวทาง
การปฏิบัติเรื่องการพึ่งตนเอง ๓ ประการ คือ

๑. ศึกษาหาความรู้อยู่เป็นนิตย์
๒. ฝึกฝนตนเองให้มีความสามารถ ความชำนาญ
๓. ใช้ความรู้ ความสามารถของตนอย่างเต็มที่ก่อนจะขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น

ที่มาของการพึ่งตนเองได้ คือ การศึกษาพื้นฐาน เมื่อมีการให้ การเรียนรู้ คือ ให้การศึกษาและปฏิบัติ อาจเป็นในระบบ นอกกรอบ หรือ เรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เกิดการเรียนรู้ ทั้งวิชาความรู้คู่คุณธรรมให้เกิดขึ้นในตน ได้รับการพัฒนาให้มีสมรรถภาพ ในการเรียนรู้ด้านต่างๆ และมีความสามารถสมบูรณ์ทั้งในด้านมีปัญญาความรู้ คือความสามารถที่จะรู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ มีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม คือ ได้รับการกล่อมเกลามาจากสังคมให้เป็นคนดีของสังคม เพื่อการอยู่ร่วมกัน ในสังคมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และมีสุขภาพดีทั้งกายและใจแล้วย่อม สามารถพึ่งตนเองได้ ผู้ที่จะพึ่งตนเองได้ตลอดไปนั้น จะต้องรักตนเองและ พัฒนาตนเองด้วยการหาความรู้และจริยธรรมใส่ตน ทำความดีเพื่อความดี ตลอดเวลา ทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ มีสัมมาปฏิบัติ ปฏิบัติต่อผู้อื่น ด้วยความเมตตา คือ มีความรักต่อเพื่อนร่วมสังคม ร่วมโลก ตั้งมั่น ในความขยันหมั่นเพียร และทำแต่กุศลกรรม คือความดีอยู่เสมอ ที่สำคัญ ต้องมีความเคารพศรัทธาเชื่อมั่นในหลักธรรมของศาสนา และปฏิบัติตาม คำสอนของบิดามารดา ครูอาจารย์ หรือผู้รู้ บุคคลเมื่อพึ่งตนเองได้แล้ว ย่อมสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสร้างสรรค์ ดำรงตน อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข เป็นที่พึ่งของคนอื่นได้ ได้คนดีมีคุณภาพ ของมวลมนุษยชาติ วงการอาชีพ และคนดีในสังคม ช่วยพัฒนา ประเทศชาติ

ผลของการพึ่งตนเอง คือสามารถช่วยเหลือตนเองในการดำรงชีวิต
การไม่เบียดเบียนผู้อื่น การศึกษาเล่าเรียน การทำงานร่วมกับผู้อื่น
การสร้างผลงานของตนเอง และสามารถพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ คือ
สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างมีความสุข

ถึงจนทนสู้กัด
อย่าเที่ยวเล่นเนื้อเถื่อ
อดอยากเยี่ยงอย่างเถื่อ
โซ่ก็เสาะใส่ทอง

กินเกลือ
พวกพ้อง
สงวนศักดิ์
จับเนื้อกินเอง

(โคลงโลกนิติ)

ความขยันหมั่นเพียร

ความขยันหมั่นเพียร ในพจนานุกรมให้ความหมายไว้ดังนี้

“เพียร น. ความบากบั่น ความกล้าแข็ง ความพยายามจนกว่าจะสำเร็จ”

“หมั่น ก. ทำหรือประพฤติเป็นปกติสม่ำเสมอ”

“ขยัน ก. ทำงานอย่างเข้มแข็งไม่ปล่อยปละละเลย ทำหรือประพฤติปกติสม่ำเสมอ ไม่เกียจคร้าน”

ความขยันหมั่นเพียร แปลตามพัญจนะ คือแปลความหมายของคำ คำต่อคำ หมายถึง ประกอบกิจการสิ่งใดด้วยความพยายามบากบั่น กล้าแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดลอย พยายามจนสำเร็จ ปฏิบัติหน้าที่การทำงานหรือกระทำสิ่งใดทำหรือประพฤติด้วยความพากเพียรเป็นปกติสม่ำเสมอ และทำงานอย่างเข้มแข็งไม่ปล่อยปละละเลย หรือความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความมีมานะพยายามในการประกอบกิจการที่สุจริตด้วยความขยันขันแข็ง อดทน เอาใจใส่อยู่เป็นนิจและเสมอต้นเสมอปลาย โดยใช้สติปัญญาเพื่อให้งานที่ทำบรรลุผลสำเร็จภายในเวลาอันสั้น และได้รับผลดีสูงสุด นอกจากนั้นยังรู้จักใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ได้ผลงานที่ดีที่สุด และรู้จักใช้เวลาว่างอย่างมีคุณค่า

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เสนอแนวทางปฏิบัติเรื่องความขยันหมั่นเพียรไว้ดังนี้

๑. ความเข้มแข็งอดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและปัญหาที่บัง
๒. ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ คิดริเริ่มสร้างสรรค์งาน อันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและสังคม
๓. คิดชอบ ทำชอบ แก้ปัญหาได้ คือ หมั่นปรับปรุงแก้ไขผลงาน และฝึกฝนตนเองให้มีความชำนาญอยู่เสมอ

ความเพียร เป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ผลความสำเร็จที่มุ่งประสงค์
ข้อที่ ๒ (วิริยะ) ข้อที่ ๔ (วิมังสา) ของอิทธิบาท ๔ ความเพียร ทำให้กิจการงานสำเร็จ ผู้ประสบความสำเร็จในชีวิตล้วนเป็นผู้ที่ขยันหมั่นประกอบกิจการงานด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน เอาธุระไม่ทอดลอย มีความมุมานะเพียรพยายามเป็นอย่างยิ่ง ทำงานไม่จับจครวนเร ไม่ย่อท้อต่อความลำบาก ความเหนื่อยยาก

คนล่วงทุกข์ได้เพราะความเพียร พุทธศาสนสุภาษิตข้อนี้ ยืนยันว่าความเพียร เป็นเหตุให้คนพ้นทุกข์ เป็นเครื่องช่วยให้คนเราพ้นจากความทุกข์ยาก ในด้านต่าง ๆ ได้ เช่น ทำรายงานไม่เสร็จ อ่านหนังสือไม่จบ รู้สึกทุกข์ ก็เพียรพยายามค้นคว้า รีบทำรายงานหรืออ่านให้จบก็หมดทุกข์ สอดตก ต้องสอบแก้ตัวเป็นทุกข์ ก็มุมานะขยันอ่าน ทำความเข้าใจ ทำงานที่คั่งค้างให้เสร็จ แล้วไปสอบแก้ตัวก็พ้นทุกข์ ไม่มีทรัพย์จะจับจ่ายใช้สอย เป็นทุกข์ ก็ต้องเพียรพยายามประกอบอาชีพที่สุจริต อดทนทำงานจนได้ทรัพย์ ก็หมดทุกข์ ทำงานไม่สำเร็จ การงานคั่งค้าง หรือมีปัญหาเกิดทุกข์ ก็ต้องแก้ไขด้วยความเพียร ไม่รำพึงรำพันหรือโทษผู้อื่น โทษสิ่งอื่น จะไม่มีทางพ้นทุกข์ได้ แต่ต้องใช้ความเพียรแก้ไขปัญหาด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน เอาธุระไม่ทอดลอย จะแก้ทุกข์ได้

ผลของความขยันหมั่นเพียร คือความสำเร็จสมหวังตามความมุ่งประสงค์ (Purpqs) ผู้ที่ความขยันหมั่นเพียร มีความตั้งใจจริง มีความเพียรพยายาม เข้มแข็งอดทน ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากหรืออุปสรรคใด ๆ จะช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่การทำงานหรือกระทำสิ่งใดประสบความสำเร็จสมหวังตามที่ตั้งความมุ่งประสงค์ไว้ ผลการปฏิบัติงานจะดีกว่าเร็วกว่า มีคุณภาพและมาตรฐานของผลงานดีตามความต้องการ ตัวอย่างผลของความขยันหมั่นเพียรด้านต่าง ๆ เช่น

ความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียน ให้เริ่มต้นด้วยความรัก คือ ใฝ่รัก และพอใจในการศึกษาเล่าเรียน อ่านค้นคว้า ทำการบ้าน มุ่งมั่นในการเรียน ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก และอุปสรรคใด ๆ ข้อสอง ให้ความเพียรพยายามอดทนไม่ท้อถอย ทำงานตามที่ครูมอบหมาย จนเป็นผลสำเร็จ ข้อสาม ต้องมีความคิดตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำนั้นด้วยความคิด มีสมาธิ คิดและวางแผนรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่าน อ่าน ค้นคว้าทบทวน ใช้ความคิดติดตามในสิ่งที่ทำ ข้อสุดท้ายคือ ความไตร่ตรอง ใช้วิจารณ์ญาณใคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผลและตรวจสอบผลการเรียน ข้อขาดตกบกพร่องในสิ่งที่ทำนั้น ถ้าทำได้ครบ อิทธิบาท ๔ ได้ครบจะถึงความสำเร็จหรือคุณธรรมนำไปสู่ความสำเร็จผลที่มุ่งประสงค์จะเกิดสัมฤทธิ์ผล คือผลสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนตามต้องการ

ความขยันหมั่นเพียรในการทำงานของคุณให้สำเร็จ ต้องใช้
หลักธรรมอิทธิบาท ๔ ได้แก่

๑. **ฉันทะ** ความพอใจคือใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ ตั้งใจ
ในการทำงาน ศึกษางาน ฝึกฝนตนเองให้มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ
เพิ่มพูนขึ้น

๒. **วิริยะ** มีความเพียรพยายาม ขยันหมั่นเพียรประกอบสิ่งนั้น
ด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน เอาธุระไม่ทอดเลย

๓. **จิตตะ** มีความคิดตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด
คิดสร้างสรรค์งานอันเป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

๔. **วิมังสา** มีความไตร่ตรอง ใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตรา
หาเหตุผลและตรวจสอบ มีการวางแผน แก้ไขข้อบกพร่อง ประเมินผล
คิดปรับปรุงแก้ไขงานนั้นให้ดียิ่งขึ้น

ความอดกลั้น

ปยุหน่นเบาซังเทียน	ทำเนา นะพ้อ
คนที่เบาความเบา	กว่านั้น
หนักหินหมั่นคงเขา	ควรรับ หนักหนา
ไปเท่าหนักแน่นกลั้น	อดถ้อยทรชน

(โคลงโลกนิติ)

ความขยันหมั่นเพียรที่ควรได้รับการยกย่อง คือ การประกอบความเพียรเพื่อประกอบการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ชุมชน และสังคม ควรเริ่มต้นด้วยความพึงพอใจที่จะช่วยงานที่สุจริตและมีประโยชน์ต่อส่วนรวม ชุมชน และสังคม มีความเพียรพยายาม กระตือรือร้นที่จะร่วมงานชุมชนและสังคมอยู่เสมอ

ความเพียรพยายามที่ถูกต้องเป็นธรรมและพึงประสงค์ ขออัญเชิญพระราชดำรัสในการออกมหาสมาคม เนื่องในงานพระราชพิธีกาญจนาภิเษก ณ ท้องสนามหลวง วันอาทิตย์ที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๓๙

“...ข้าพเจ้าจึงใคร่ขอให้ท่านทั้งหลายในมหาสมาคมนี้ ตลอดจนประชาชนชาวไทยทั่วหน้า ได้ตั้งความคิดจิตใจให้แน่วแน่หนักแน่นอยู่ในความสัจสุจริต และความขยันหมั่นเพียร ความเพียรที่ถูกต้องเป็นธรรม และพึงประสงค์นั้น คือ ความเพียรที่จะกำจัดความเสื่อมให้หมดไป และระวังป้องกันมิให้เกิดขึ้นใหม่อย่างหนึ่ง กับความเพียรที่จะสร้างสรรค์ความดีความเจริญให้เกิดขึ้นและระวังรักษามิให้เสื่อมไปอย่างหนึ่ง ความเพียรทั้งสองประการนี้ เป็นอุปการะอย่างสำคัญแก่การปฏิบัติตน ปฏิบัติงาน ถ้าทุกคนในชาติจะได้ตั้งตนตั้งใจอยู่ในความเพียรดังกล่าว ประโยชน์และความสุขก็จะบังเกิดขึ้นพร้อมทั้งแก่ตัวและส่วนรวม ประเทศชาติของเราก็จะสามารถรักษาความเป็นปรกติมั่นคงพร้อมกับพัฒนาให้เจริญรุดหน้าไปได้ดังปรารถนา...”

ความเพียรพยายามเพื่อความดีและความสำเร็จในทางที่ถูกต้อง เป็นธรรมชาติเป็นอย่างไร ขออัญเชิญพระบรมราชาบาทในพิธีพระราชทาน ปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ณ สวนอัมพร ๒๓ มิถุนายน ๒๕๔๑

“...จิตใจอันต่ำทรามนั้นคือจิตใจที่อ่อนแอ ไม่กล้าและไม่อดทน ที่จะประกอบความเพียรพยายาม เพื่อความดีและความสำเร็จในทาง ที่ถูกต้องเป็นธรรมชาติ หากเห็นแก่ความสะดวก เอาแต่ง่ายเข้าว่า โดยไม่คำนึง ถึงคุณความดี จิตใจเช่นนี้จึงทำให้บุคคลเป็นคนมักง่าย ยอมเกลือกกลิ้ง อยู่กับสิ่งเลวทรามและทุจริต ไม่ว่าจะทำการสิ่งใด ก็หาแต่ทางที่ง่ายที่ต่ำ เพราะเห็นไปว่าจะได้ผลโดยสะดวกรวดเร็วด้วยวิธีการอย่างนั้น ซึ่งความจริง หาเป็นเช่นนั้นไม่ คนมักง่าย ผู้เห็นแต่ความสะดวกนี้ ยิ่งทำงานไปก็ยิ่ง ก่อปัญหาเพราะไม่เคยชินกับงานที่ยากลำบาก ไม่เคยฝึกเผชิญกับความ อดทน กับความจริง และการแก้ปัญหาในทางที่ถูก ผลที่สุดจะเอาตัวไม่รอด จะต้องมออยู่ในคมคือความต่ำทรามนั่นเอง งานที่ตนทำก็ต้องพลอยทรุด ต่ำลงไปด้วย จึงใคร่จะให้ทุกคนลองคิดพิจารณาดู หากผู้ใดมีความคิด จิตใจดังกล่าวอยู่ จะได้ละทิ้งเสียแต่ต้นมือ...”

ความเพียรพยายามเป็นประธานของการทำงานทุกอย่าง ความเพียร ที่จะเป็นกำลังได้ ต้องมีลักษณะอย่างไร และความเพียรนำชาติให้รอดพ้น อันตรายและเจริญเป็นอิสระมาได้อย่างไร ขออัญเชิญพระบรมราชาบาท ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังนี้

“...ไม่ว่าจะสอนเด็กวัยใด ลักษณะใด ผู้สอนจะต้องลงมือ
ประพฤติเป็นตัวอย่างด้วยตนเอง ให้ได้เห็นได้ดูอยู่ตลอดเวลา โดย
ไม่ละเลยความประพฤติปฏิบัติที่ต้องการจะต้องให้เกิดมีในตัวเด็ก
เป็นอันขาด ไม่ว่าจะเป็นอย่างปฏิบัติเล็กน้อยปลีกย่อยเพียงใด ยิ่งในเรื่อง
ความขยันหมั่นเพียรยิ่งต้องเน้นเป็นพิเศษ เพื่อให้เห็นว่าความเพียรนั้น
เป็นประธานของการทำงานทุกอย่าง การทำงานใด ๆ ไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่
ง่าย ยาก ถ้าย่อหย่อนจากความเพียรแล้ว ยากที่จะทำให้สำเร็จเรียบร้อย
ทันเวลาได้ การฝึกฝนความเพียร ถึงหากแรก ๆ จะรู้สึกเหน็ดเหนื่อย
ลำบาก แต่พอได้เพียรจนเป็นนิสัยแล้ว ก็จะกลับเป็นพลังอย่างสำคัญ
ที่คอยกระตุ้นเตือนให้ทำงานอย่างจริงจังด้วยใจสำราญ และเมื่อใดพลัง
ของความเพียรนี้เกิดขึ้น เมื่อนั้นการทำงานทั้งหลายก็สำเร็จได้โดยง่ายดาย
และรวดเร็ว...”

(พระบรมราชาบาท พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่
ผู้สำเร็จการศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๒๒)

“...ความเพียรที่จะเป็นกำลังได้ต้องมีลักษณะแข็งกล้าไม่ย่อหย่อน
เสื่อมคลายด้วยอุปสรรค ด้วยความยากลำบากเหน็ดเหนื่อยประการใด ๆ
หากแต่ต่อสู้ส่ำพยายามกระทำเรื่อยไปไม่ถอยหลัง แม้หยุดมือก็
พยายามติดต่อไปไม่ทอดธุระ กำลังความเพียรจึงทำให้การทำงานไม่ชะงัก
ล่าช้า มีแต่ดำเนินรุดหน้าเป็นลำดับไปจนบรรลุความสำเร็จ โดยไม่มี
สิ่งใดจะยับยั้งขัดขวางได้...”

(พระบรมราชาบาท พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ณ อาคารสวนอัมพร วันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๒๒)

“...คนไทยนำตัวนำชาติให้รอดพ้นอันตรายและเจริญเป็นอิสระมาตลอดได้ ด้วยอาศัยความเพียรพยายาม คือพยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัวทำลายผู้อื่น พยายามลดพยายามละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตัวอยู่เสมอ พยายามรักษาและเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้นให้งอกงามสมบูรณ์ขึ้น ความเพียรที่ขบสัสถานนี้เป็นข้อที่ควรศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติให้เกิดผล แต่แต่ละคนจะเป็นสุขขึ้นและเจริญขึ้น ทั้งในฐานะความเป็นอยู่ ทั้งในความคิด จิตใจ...”

(พระบรมราชาบาท พระราชทานแก่สามัคคีสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อเชิญไปอ่านในการประชุมสามัญประจำปี วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๒๖)

ความขยัน-หมั่นเพียร

เห็นท่านมือยำเคลิ้ม	ใจตาม
เรายากหากใจงาม	อย่าคร้าน
อุตสาห์พยายาม	การกิจ
เอาเยี่ยงอย่างเพื่อนบ้าน	อย่าท้อทำกิน
	(โคลงโลกนิติ)

ความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายไว้ว่า “การยอมรับผลที่ดีหรือไม่ดีในกิจการที่ได้กระทำไป” หลักการของความรับผิดชอบ คือ ความกล้า ความจริง ความตั้งใจมั่น ความพอใจใฝ่ใจรักในหน้าที่การงานให้สำเร็จตามความมุ่งประสงค์ และยอมรับการกระทำของตนนั้น

ความรับผิดชอบโดยทั่วไป หมายถึง ความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน คือรับผิดชอบในสิ่งที่ตนกระทำ รวมทั้งการปรับปรุงพัฒนาการงานในหน้าที่ ในความรับผิดชอบของตน มีความเพียรพยายาม ปฏิบัติตนในหน้าที่โดยไม่ย่อท้อต่อความลำบาก หรือปัญหาอุปสรรค มีความกล้า ความจริงใจที่จะรับผิดชอบ คือรับความผิด หรือรับความชอบที่เกิดการปฏิบัติหน้าที่ของตน ผู้ที่ไม่รู้หน้าที่และความรับผิดชอบ จะทำการสิ่งใดก็ไม่สำเร็จและมักจะโยนความผิดให้บุคคลอื่น เช่น เมื่อเรียนไม่ดี เรียนไม่สำเร็จ ก็โทษบุคคลอื่น เช่น ครู อาจารย์สอนไม่เข้าใจโทษความไม่พร้อมต่าง ๆ โทษความยากจน ความลำบากยากเข็ญ หรือโทษบิดามารดาไม่ให้ความสนใจสนับสนุน การโยนความผิดให้บุคคลอื่นมีเฉพาะในบุคคลที่ขาดความรับผิดชอบเท่านั้น

ผลการกระทำที่แสดงถึงความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่และการกระทำของตน ตัวอย่างเช่น

การอุทิศเวลา มีความเสียสละ มีความเพียรพยายามทำงาน
อย่างน้อยเต็มเวลา เพิ่มความสามารถและเต็มในหน้าที่ความรับผิดชอบ
ของตน

มีความรับผิดชอบในผลของงาน ในหน้าที่ความรับผิดชอบและ
ในงานที่ได้รับมอบหมาย มีผลของงานแสดง สามารถประเมินประสิทธิผล
คือผลสำเร็จ ผลที่เกิดขึ้น ประเมินประสิทธิภาพ คือ ความสามารถที่ทำให้
เกิดผลในการงาน ตรวจสอบได้จากการทำงานนั้นเต็มกำลังความสามารถ
หรือไม่ และผลของงานนั้นเป็นที่พึงพอใจหรือไม่

สำหรับเรื่องการเรียนรู้ ความรับผิดชอบในผลของงานดูที่สัมฤทธิ์ผล
คือพิจารณาที่ผลของความสำเร็จ คือพิจารณาผลการเรียนได้ผลดีเด่น
ตามที่มุ่งหวังตั้งใจไว้หรือไม่ ถ้ารายวิชาใดผลการเรียนยังไม่ดีจะต้องเพิ่ม
ความเอาใจใส่ศึกษา อ่าน ค้นคว้า ทำงานเพิ่มขึ้น

การมีความจงรักภักดี (Royalty) มีความจริงใจ สุจริตใจ (Sincerity)
ต่อสถาบัน ผู้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงานในองค์กรที่ตนอยู่ ต้องรู้เขารู้เรา
บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบขององค์กร ร่วมกิจกรรมและทำงานด้วย
น้ำใจถวายหัว

การพัฒนาหน่วยงาน พัฒนางาน มีความรับผิดชอบการบำรุง
รักษากลวิธี (Technique) และวิธีการใหม่ ๆ มาใช้ในหน่วยงานเพื่อ
พัฒนาการปฏิบัติงาน

การพัฒนาตน พัฒนาผู้ร่วมงาน สร้างความประสานสัมพันธ์
อันดีกับผู้ร่วมงาน ต้องมีมิตรภาพ คือ ความเป็นเพื่อนรัก เข้าใจกันและ
มีการดรภาพ คือความเป็นฉันพี่น้องกัน ต้องมีความสามัคคี คือ ความ
พร้อมเพรียงกัน ความปรองดองกัน และความเป็นมิตรไมตรีในเพื่อนร่วมงาน
คือความเป็นเพื่อนที่มีความหวังดีต่อกัน มีความรักใคร่คุ้นเคย

ขอยกตัวอย่าง ความรับผิดชอบในด้านต่าง ๆ ที่จะต้องสร้างให้แก่
บุคคลในชาติ รู้สำนึกในความรับผิดชอบ เช่น

๑. ความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียน นักเรียน
ที่ไม่รู้หน้าที่และขาดความรับผิดชอบ เช่น หนีโรงเรียน เทียวเตรมั่วสุ่ม
ทำความไม่สงบ ไม่เรียบร้อยในโรงเรียน กลับบ้านไม่ตรงเวลา ไม่รู้จักใช้
เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เกียจคร้านไม่ศึกษาเล่าเรียน ผลที่สุดจะเกิดปัญหา
หรือมีความล้มเหลวในการเรียน หน้าที่ของนักเรียนที่มีความรับผิดชอบ
จะมีความขยันหมั่นเพียร มีความตั้งใจจริง อดทนต่อสิ่งที่ไม่พึงพอใจต่าง ๆ
มีความตั้งใจศึกษาค้นคว้าตามครูสั่ง มีมานะอุทิศเวลาทำงานให้เต็มเวลา
เต็มความสามารถ ซึ่งจะมีผลของความสำเร็จของการเรียนสูง

๒. ความรับผิดชอบต่อตนเอง คือ การยอมรับผลที่เกิดจาก
การกระทำของตนทั้งดีและไม่ดี ถูกหรือผิด มีความสำนึก คือรู้ตัวว่าผิดแล้ว
จะไม่คิดทำผิดอีกต่อไป ไม่ปิดความรับผิดชอบให้ผู้อื่น และพร้อมที่จะ
ปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น คือมีความรับผิดชอบทางกายคือดูแลสุขภาพให้ดี
อยู่เสมอ ความรับผิดชอบทางใจด้านคุณธรรมความดี มีจิตตั้งมั่นในการ
ละบาปทั้งปวง ทำแต่ความดี ทำจิตใจให้ผ่องใส คือมีจิตสะอาดบริสุทธิ์
ความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน ความรับผิดชอบในการประกอบกิจกรรม
หรืองานที่สุจริต ไม่เลิ่อกงานและต้องปฏิบัติงานให้เรียบร้อยไม่คั่งค้าง

ความรับผิดชอบของคนที่สำคัญที่สุดคือ การยอมรับผิดอย่าง
องอาจหรือถอยหนีคือผู้มีชัยชนะ ความผิดพลาดเป็นเรื่องธรรมดา
เป็นคติชีวิตของการทำงาน แม้จะมีความตั้งใจดี เอาใจใส่ติดตามดี
แต่บางครั้งก็อาจผิดพลาดได้ เข้าทำนองที่ว่า “สี่ตีนยังรู้พลาด นักปราชญ์
ยังรู้พลั้ง” คนที่ขาดความรับผิดชอบ ผิดแล้วยังดันทุรัง คือดื้อดึงไม่ยอมแพ้
ไม่ยอมรับฟังเหตุผล เป็นคนชั่วที่เป็นอันตรายของหน่วยงาน คนบางคน
ทำผิดแล้วไม่ยอมรับ มักโยนความผิดให้เหตุการณ์หรือผู้เกี่ยวข้อง หรือ
หาข้อแก้ตัวว่าตนเป็นคนดีไม่ทำอะไรผิดพลาด นักปราชญ์เรียกคนจำพวกนี้ว่า
ผู้พ่ายแพ้ คนที่ยอมรับผิดในความผิดพลาดของตนเองอย่างองอาจและ
ใช้ความผิดพลาดนั้นเป็นบทเรียนแก้ไขความผิดพลาดบกพร่องนี้ คือผู้มี
ชัยชนะ เมื่อรู้ว่าสู้ไม่ได้ หรือไม่มีทางสู้ จึงถอยหนีดีกว่าหาทางชนะด้วยวิธีการ
ที่สกลปรก ชัยชนะที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคือชนะตนเอง ผู้ที่ยอมรับว่าตนเองผิด
จะได้รับการอภัย นับเป็นชัยชนะอย่างสูงสุด

๓. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว

ผู้มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว คือ ผู้ที่มีความตั้งใจในการ
ช่วยเหลือการงานต่าง ๆ ในครอบครัว ช่วยกันแบ่งเบาภาระต่าง ๆ
ในครอบครัว ช่วยกันแบ่งภาระต่าง ๆ ตามกำลังความสามารถ ร่วมแสดง
ความคิดความเห็น เสนอแนวทางที่เป็นคุณประโยชน์ เพิ่มความสงบสุข
ของครอบครัว ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ประสานความเข้าใจอันดีในครอบครัว
สร้างความรัก ความเข้าใจอันดี มีความหวังดี เมตตาและมีน้ำใจไมตรีอันดี
ต่อกัน ช่วยเพิ่มพูนรายได้ให้ครอบครัว ช่วยครอบครัวประหยัดค่าใช้จ่าย
เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ รู้จักดูแลรักษาสິงของเครื่องใช้ร่วมกัน ที่สำคัญคือ

สังคหวัตถุ ๔ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจบุคคล มี ๔ อย่าง คือ ทาน การให้ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละแบ่งปัน ช่วยเหลือกัน ปิยวาจา วาจาเป็นที่รัก วาจาประทับใจ อ่อนหวานสามัคคี อัถลจริยา การประพฤติ ประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ และ สมานัตตา คือ ความมีตนเสมอ ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย

๔. ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม สังคม และประเทศชาติ

บุคคลที่อยู่ในสังคม มีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม สังคม และประเทศชาติ ตัวอย่างเช่น

๔.๑ ประพฤติปฏิบัติตนตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ ขนบธรรมเนียมของสังคม

๔.๒ รับผิดชอบต่อสังคม ตามความรู้ความสามารถ ปฏิบัติตน เป็นพลเมืองดี เสียภาษีอากร สดับรับฟัง คือ เอาใจใส่คอยฟังข่าวคราว หรือความคิดเห็นในเหตุการณ์บ้านเมืองในสิ่งที่จะเป็นอันตรายต่อสังคม ต้องแจ้งเจ้าหน้าที่เป็นการช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ของรัฐ และช่วยสังคม ด้านต่าง ๆ เท่าที่มีความพร้อมและสามารถทำได้

๔.๓ เสียสละแรงกาย สติปัญญา ให้ความคิดเห็น สละทรัพย์สิน หรือสิ่งของช่วยคนที่ตกทุกข์ได้ยาก ให้การสงเคราะห์คนที่ควรช่วย ช่วยผู้อนาถา โดยที่ตนเองไม่เดือดร้อน

๔.๔ ช่วยดูแล ระมัดระวัง สอดส่องการรักษาทรัพย์สมบัติ ของส่วนรวม ช่วยดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สอนสาธารณะ ต่อต้าน ผู้แสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

๔.๕ เป็นผู้มีน้ำใจนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย และมีสติ
ระลึกผู้ไม่ร่วมมือร่วมใจกับผู้ที่ก่อคุณ พลุกปั่น (ยุให้แตกแยก) ก่อจลาจล
(ความวุ่นวายในบ้านเมือง สร้างความปั่นป่วนในบ้านเมือง) ไม่รวมกระทำการ
ในสิ่งที่ไม่ถูกต้องของคลองธรรม

๔.๖ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว
ไม่คิดหรือกระทำและช่วยต่อต้านผู้ที่คิดหรือกระทำเพื่อเอาประโยชน์
ส่วนรวมมาเป็นประโยชน์ส่วนตัว

๔.๗ เสริมสร้างคนดี สนับสนุนคนดี ไม่สนับสนุนส่งเสริม
หรือยินดีกับคนชั่ว คนโกงกิน ช่วยเสริมสร้างคนดี ให้คนดีเป็นตัวแทน
หรือมีส่วนร่วมในการปกครองบ้านเมือง

ขออัญเชิญพระบรมราชาบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
พระราชทานในงานชุมนุมลูกเสือแห่งชาติ ณ ค่ายลูกเสือวชิราวุธ วันที่ ๑๑
ธันวาคม ๒๕๑๒ ตอนหนึ่งว่า

“...ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครจะทำให้
คนทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปกติสุขเรียบร้อย
จึงมิใช่การทำให้คนทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมคนดี
ให้คนดีได้ปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ
ไม่ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้...”

ความโดยสรุป เรื่องความรับผิดชอบ ขออัญเชิญพระบรมราชาบาท
ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังนี้

“...การจะทำงานให้มีประสิทธิภาพ และให้ดำเนินไปได้ โดยราบรื่นนั้นจำเป็นอย่างยิ่งต้องทำด้วยความรับผิดชอบอย่างสูง ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง ไม่บิดเบือนจุดประสงค์ที่แท้จริงของงาน สำคัญที่สุด ต้องเข้าใจความหมายของคำว่า “ความรับผิดชอบ” ให้ถูกต้อง ขอให้เข้าใจว่า “รับผิดชอบ” ไม่ใช่การรับโทษ หรือถูกลงโทษ “รับชอบ” ไม่ใช่ รับรางวัล หรือคำชมเชย การรู้จักรับผิดชอบหรือยอมรับรู้ว่าอะไรผิดพลาด เสียหาย และเสียหายเพราะอะไร เพียงใดนั้น มีประโยชน์ทำให้บุคคล รู้จักพิจารณาตนเอง ยอมรับความผิดของตนเองโดยใจจริง เป็นทาง ที่จะช่วยแก้ไขความผิดได้ และให้รู้ว่าจะต้องปฏิบัติแก้ไขใหม่ ส่วน การรู้จักรับชอบหรือรู้ว่าอะไรถูก อันได้แก่ถูกต้องตามความมุ่งหมาย ถูกตามหลักวิชาการนั้นมีประโยชน์ทำให้ทราบแจ้งว่าจะทำงานสำเร็จ สมบูรณ์ได้อย่างไร จักได้ถือปฏิบัติต่อไป

นอกจากนั้น เมื่อเข้าใจความหมายของคำว่า “รับผิดชอบ” ตามนัยดังกล่าวแล้ว ผู้ที่เข้าใจซึ่งในความรับผิดชอบ จะสำนึกตระหนัก ได้ทันทีว่า ความรับผิดชอบ คือหน้าที่ที่ได้มอบหมายให้ทำจะหลีกเลี่ยง ละเลยไม่ได้ จึงใคร่ขอให้นักศึกษาและสังวรระวังในความรับผิดชอบ ให้มากที่สุด ผู้ใดมีความรับผิดชอบ จะสามารถประกอบกิจการงานให้บรรลุ ผลสำเร็จ ตามที่มุ่งหมายไว้ได้อย่างแน่นอน...”

(พระบรมราชาบาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จ การศึกษาของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๑๙)

๒. การประหยัดและออม

ประหยัดและออม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายไว้ว่า

“**ออม** ก. ประหยัด เก็บหอมรอมริบ, ออมทรัพย์”

“**ประหยัด** ก. การใช้จ่ายแต่พอสมควรแก่ฐานะ ยับยั้ง ระมัดระวัง”

ประหยัดและออม หมายถึง การเก็บหอมรอมริบ และ **ออมทรัพย์ไว้ใช้จ่ายอย่างระมัดระวัง** พอสมควรแก่ฐานะ

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้เสนอแนวทาง “**การประหยัดและออม**” ไว้ ๙ ประการ ดังนี้

๑. มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย
 ๒. มีความพอดีในการบริโภค และเว้นการฟุ้งเฟ้อที่เกินความสามารถ
 ๓. ใช้ทรัพยากรและเวลาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด
 ๔. คำนึงถึงฐานะและเศรษฐกิจ คิดก่อนจ่าย ใช้เท่าที่จำเป็น
 ๕. ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือย หรือตระหนี่ถี่เหนียวเกินไป
 ๖. จัดงานและพิธีต่าง ๆ โดยใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น
 ๗. เพิ่มพูนทรัพย์ด้วยการเก็บและนำไปทำให้เกิดประโยชน์
 ๘. รู้จักใช้ ดูแลรักษา และบูรณะทรัพย์ ทั้งของตนและของส่วนรวม
 ๙. วางแผนการใช้จ่ายให้รอบคอบมีสัดส่วนและออมไว้บ้าง
- ตามสมควร การประหยัดและอ้อมมีหลายด้าน เช่น

๑. การประหยัดและออมเงินทองและทรัพย์สิน

ต้องรู้จักเก็บหอมรอมริบ คือ เก็บรวบรวมไว้ทีละเล็กทีละน้อย และใช้จ่ายโดยประหยัด คือ ใช้ระมัดระวัง ใช้จ่ายแต่พอสมควรแก่ฐานะ มีการวางแผนการใช้จ่าย ต้องมีเก็บออมไว้ใช้จ่ายในยามจำเป็น การใช้จ่ายควรจ่ายเฉพาะที่จำเป็นให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าที่สุด

การประหยัดสิ่งของเครื่องใช้ ต้องรู้จักการบำรุงรักษา การเก็บรักษาไว้ในที่ปลอดภัย รู้จักทะนุถนอม คือ คอยระวังรักษา ประคับประคองในการใช้วิธีป้องกันอันตรายที่เกิดกับทรัพย์สิน

๒. การประหยัดและออมพลังงาน ทรัพยากรทั้งของส่วนตนของสังคม และทรัพยากรของชาติ

พลังงาน คือ ความสามารถซึ่งมีอยู่ในตัวเองของสิ่งที้อาจให้แรงงานได้ เช่น น้ำมัน ถ่านหิน ไฟฟ้า ไม้ ล้วนเป็นความระมัดระวังในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ คือ ทรัพยากรอันเกิดขึ้นเองหรือมีอยู่ตามธรรมชาติ เป็นธรรมชาติของส่วนของชาติ ต้องประหยัดและออมให้มีใช้ต่อไปให้ยืนยาวนานที่สุด

๓. การประหยัดเวลา

พุทธศาสนสุภาษิต กล่าวว่า “กาลเวลา ย่อมกลืนกินสรรพสัตว์พร้อมทั้งตัวมันเอง” หมายความว่า วันเวลาเมื่อผ่านไปแล้ว สัตว์ทั้งหลายย่อมถูกกลืนกินคืออายุมากขึ้นและวันเวลาไม่สามารถกลับคืนได้ เวลาเป็นของมีค่าต้องรู้จักวางแผนการใช้เวลาที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด คุ้มค่าที่สุด การทำงานใด ๆ ต้องทำให้ทันเวลา ทำให้ถูกเวลา ทำให้ตรงเวลา และทำตามกำหนดเวลา

การสิ้นเปลืองเวลา ไม่สามารถหาวิธีชดใช้คืนได้ เวลาและวันคืนผ่านไปอย่างสม่ำเสมอ ดังสุภาษิตว่า “เวลาและกระแสน้ำไม่คอยใคร” หรือ “เวลาและวารี ไม่ยินดีจะคอยใคร”

คุณธรรมสำคัญของการประหยัดและออม คือ “สันโดษ” และ “การตรงต่อเวลา”

๑. สันโดษ

สันโดษ พจนานุกรมฯ ให้ความหมายไว้ว่า ความยินดีหรือพอใจเท่าที่ตนมีอยู่ **สันโดษ** เป็นธรรมะที่นำไปสู่การประหยัด สันโดษจะช่วยคุณใจไม่ให้ทะเยอทะยาน ในความต้องการที่เกินกำลัง แต่ยินดีหรือพอใจเท่าที่ตนเป็นอยู่ คนสันโดษ จะไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย คือไม่จับจ่ายใช้สอยโดยไม่คำนึงถึงความสิ้นเปลือง ไม่ฟุ่มเฟือย คือไม่ใช้จ่ายเกินควร แต่จะใช้จ่ายเท่าที่จำเป็นโดยคำนึงถึงฐานะและเศรษฐกิจของตน คนที่มีธรรมะสันโดษ จะเป็นคนรู้จักตน รู้ตัวว่าเราเป็นใคร เราจะพอใจในสิ่งที่มีอยู่ การใช้จ่ายจะจ่ายตามฐานะของตน ไม่ใช้จ่ายเกินฐานะ ไม่อวดมั่งมีหรือสะสมเกินฐานะ

๒. การตรงต่อเวลา

การตรงต่อเวลา เป็น **มรรยาท** (อ่านว่า มันยาด) **สำคัญ** และจำเป็นของ**ผู้มีวัฒนธรรม** คนไม่ตรงต่อเวลานอกจากจะถูกตำหนิติเตียน ยังถูกปรามาส คือ ดูถูกว่าเป็นคนเจริญได้ยาก จะเป็นคนประสบความสำเร็จสมหวังได้ยาก เพราะเป็นคนไม่รู้คุณค่าของเวลา ธรรมชาติให้โอกาสเรื่องเวลาแก่ทุกคนเท่าเทียมกันไม่ว่าจะหลับหรือตื่นเวลาก็ต้องผ่านไป ผู้ที่รู้คุณค่าของเวลา ใช้เวลาเป็น จะใช้เวลาทุกนาทีอย่างเต็มพลังความสามารถ

ให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตปัจจุบัน และเพื่อชีวิตในอนาคตที่ดี ฉะนั้นผู้ที่ตรงเวลา รู้จักคุณค่าของเวลาและใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ย่อมได้กำไรให้ชีวิต มากกว่าผู้ไม่รู้คุณค่าของเวลา

ชีวิตวัยเรียนของนักเรียน หรือผู้ประกอบหน้าที่การงานแล้ว ต้องฝึกฝนให้เป็นคนตรงต่อเวลา ไปโรงเรียน ไปทำงาน การส่งงาน การนัดหมาย ต้องตรงตามกำหนดเวลา พยายามใช้เวลาอย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมให้มากที่สุด ชีวิตอนาคตจะประสบความสุขความสำเร็จสมหวัง

พฤติกรรมที่แสดงว่า เป็นคนตรงต่อเวลา เป็นคนที่ได้รับการพัฒนาแล้ว เช่น

- ไปถึงโรงเรียนแต่เช้าก่อนเวลา เข้าประชุมก่อนเวลา เข้าห้องเรียนพร้อมกับเพื่อน ๆ การนัดหมายต่าง ๆ ไปถึงก่อนเวลานัดหมาย
- การเลิกเรียนกลับบ้านตรงเวลา การเลิกเรียน เลิกงาน เลิกประชุม ไม่ก่อนเวลา คือต้องเลิกหลังจากครูออกจากห้อง หรือปิดการประชุม หรือถึงเวลาเลิกงานแล้ว
- การทำงาน การส่งงาน ส่งการบ้าน ส่งรายงาน ต้องตรงตามกำหนดเวลา
- การศึกษาค้นคว้า การรายงาน ต้องเป็นไปตามที่ครูสั่ง หรือศึกษาค้นคว้าให้ได้ผลตามจริง มีผลงานปรากฏ
- การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ การเรียน การทำงาน ต้องทำเต็มเวลาและเต็มความสามารถ

คนที่รู้จักคุณค่าของเวลา จะเป็นคนตรงต่อเวลาและฉกฉวยโอกาสใช้เวลาที่ผ่านไปกระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ตน ประโยชน์ส่วนรวม การเสียเวลาปล่อยเวลาให้ผ่านไป เป็นการสูญเสียสิ่งที่มีค่าของชีวิตไปอย่างน่าเสียดาย

ขออัญเชิญพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังนี้

“...ในภาวะเศรษฐกิจของประเทศที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ ข้าพเจ้าใคร่จะได้กล่าวถึงความสำคัญของการประหยัด ซึ่งรัฐบาลได้ชักชวนให้แต่ละคนปฏิบัติ คงจะได้ตระหนักอยู่แล้วทั่วกันว่า การใช้จ่ายโดยประหยัดนั้นจะเป็นหลักประกันความสมบูรณ์พูนสุขของผู้ประหยัดเอง และครอบครัว ช่วยป้องกันความขาดแคลนในวันข้างหน้า การประหยัดดังกล่าวนี้ จะมีผลดีไม่เฉพาะแก่ผู้ประหยัดเท่านั้น ยังเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติด้วย...”

(พระราชดำรัส พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย ในโอกาสขึ้นปีใหม่ ๒๕๐๓ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๒)

“...ทุกวันนี้ประเทศไทยยังมีทรัพยากรพร้อมมูล ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรบุคคล ซึ่งเราสามารถนำมาใช้เสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์และเสถียรภาพอันถาวรของบ้านเมืองได้เป็นอย่างดี ข้อสำคัญเราจะต้องรู้จักใช้ทรัพยากรเหล่านั้นอย่างฉลาด คือไม่นำมาทุ่มเทใช้ให้สิ้นเปลืองไปโดยไร้ประโยชน์ หรือได้ประโยชน์ไม่คุ้มค่า หากแต่ระมัดระวังใช้ด้วยความประหยัดรอบคอบประกอบด้วย

ความคิดพิจารณาตามหลักวิชา เหตุผล และความถูกต้องเหมาะสม โดยมุ่งถึงประโยชน์แท้จริงที่จะเกิดแก่ประเทศชาติทั้งในปัจจุบัน และอนาคตอันยืนยาว...”

(พระราชดำรัส พระราชทานในการเสด็จออกมหาสมาคม ในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พุทธศักราช ๒๕๒๙ วันศุกร์ที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๒๙)

การประหยัดและออม

ทรัพย์มีสี่ส่วนไซ้	ปูนปั้น
ภาคหนึ่งพึงเก็บไว้	เก็บไว้
สองส่วนเบ็ดเสร็จสรรพ	การกิจ ใช้นา
ยังอีกส่วนควรให้	จ่ายเลี้ยงตัวตน
	(โคลงโลกนิติ)

๓. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย

“ระเบียบวินัย” และ “เคารพกฎหมาย” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายไว้ดังนี้

“วินัย น. ระเบียบสำหรับกำกับความประพฤติให้เป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน” คำว่าวินัย โดยความหมาย หมายถึง ข้อความที่กำหนดขึ้นไว้ เป็นข้อบังคับ เป็นหลักเกณฑ์สำหรับกำกับความประพฤติให้เป็นระเบียบเรียบร้อย

ระเบียบวินัย จึงหมายถึงแบบแผนที่วางไว้เพื่อเป็นแนวปฏิบัติและดำเนินการให้ถูกลำดับ ถูกที่ มีความเรียบร้อยดีงาม รวมถึงระเบียบสำหรับกำกับความประพฤติปฏิบัติให้เป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน

“เคารพ ก. แสดงอาการนับถือ เช่น เคารพผู้ใหญ่ เคารพธงชาติ ไม่ล่วงเกิน ไม่ล่วงละเมิด เช่น เคารพสิทธิของผู้อื่น”

กฎหมาย หมายถึง คำบังคับ ข้อกำหนดหรือข้อบัญญัติที่บังคับให้ต้องมีการปฏิบัติตาม กฎหมาย คือกฎที่สถาบันหรือผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในรัฐตราขึ้น หรือเกิดขึ้นจากจารีตประเพณีอันเป็นที่ยอมรับนับถือ เพื่อใช้บังคับบุคคลให้ปฏิบัติตาม

เคารพกฎหมาย จึงหมายถึงการปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือข้อบัญญัติ ข้อบังคับและกฎหมาย โดยไม่ล่วงเกิน ไม่ล่วงละเมิด มีความเคารพและปฏิบัติตาม

การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบแบบแผน และขนบธรรมเนียมอันดีงาม เพื่อความสงบสุขในชีวิตของตนและความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงามของสังคม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ “ขอเชิญชวนพี่น้อง” ร่วมปฏิบัติตามคำนิยาม ๕ ประการ เกี่ยวกับ “การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย” รวม ๙ ข้อ ดังนี้

๑. รักษาความสะอาดของบ้านเมือง ที่อยู่อาศัย และสาธารณสถาน
๒. ช่วยกันรักษาและไม่ทำลายสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อม
๓. รู้จักใช้สิทธิและหน้าที่ และละเว้นการใช้อภิสิทธิ์
๔. รับผิดชอบต่อรับบริการและให้บริการตามลำดับก่อนหลัง
๕. สนับสนุนและส่งเสริมเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย
๖. ไม่แก้ไขปัญหาโดยวิธีรุนแรง หรือไม่ชอบด้วยระเบียบวินัย

และกฎหมาย

๗. มีมารยาทในการขับขี่ยานพาหนะปฏิบัติตามกฎจราจรและช่วยดูแลรักษาทางสัญจรไปมา

๘. ทำหน้าที่พลเมืองดี โดยแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ เมื่อรู้เห็นการกระทำผิดระเบียบวินัยและกฎหมาย

๙. รับผิดชอบและปฏิบัติตามระเบียบวินัยและกฎหมายในฐานะเป็นพลเมืองดี

การตรวจสอบว่ามีการดำเนินตาม ความมีระเบียบวินัยและ
เคารพกฎหมายหรือไม่ มีเกณฑ์การพิจารณาการกระทำหรือการดำเนินการ
ว่า ๑) ผิดศีล หรือผิดหลักของศาสนาหรือไม่ ๒) ผิดกฎหมาย
ผิดขนบธรรมเนียมประเพณี ผิดระเบียบข้อบังคับหรือไม่ ๓) เกิดประโยชน์
เกิดผลดีไม่ผิดแบบแผนและวัฒนธรรม ไม่ขัดมติมหาชนในเรื่องศาสนา
ขนบธรรมเนียมประเพณี พระพุทธเจ้าตรัสสอนเรื่องมงคลชีวิต มงคลอันอุดม
หรือมงคลอันสูงสุดของหมู่เทวดาและมนุษย์ มี ๓๘ ประการ “มงคลที่ ๙
วินัย จสุติก ขิโต” แปลว่า วินัยที่มีการศึกษาดีแล้ว คือ มีระเบียบวินัย
ได้ฝึกรอบมตนไว้ดี คือ ประพฤติปฏิบัติตามระเบียบ กฎข้อบังคับที่ดีแล้ว
ผู้ประพฤติปฏิบัติตามวินัยและมีวินัยตนเองเป็นผู้มีมงคลสูงสุดคุ้มครองชีวิต

**เหตุใดจึงต้องฝึกรอบมเยาวชนไทยและคนไทย มีระเบียบวินัย
และเคารพกฎหมาย** เหตุเพราะทุกชีวิตต้องการความสงบสุขในชีวิตของตน
และต้องการให้สังคม ประเทศชาติมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความ
ดีงาม มีความเจริญรุ่งเรือง สังคมมีความสุขโดยทั่วกัน ความสงบสุข
ความเจริญรุ่งเรืองดังกล่าว จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยคนในสังคมมีระเบียบวินัย
และเคารพกฎหมาย

มีคำกล่าวที่ไม่ดีงามและเป็นคำสบประมาทดูถูกเหยียดหยาม
คนไทยว่า “ทำอะไรตามใจคือไทยแท้” คำว่า ทำอะไรตามใจ หมายถึง
ทำโดยไม่มีระเบียบวินัยและ/หรือไม่ทำตามกฎหมาย หรือขนบธรรมเนียม
ประเพณีอันดีงาม ดังคติชีวิตที่ว่า

“ทำอะไร	ตามใจ	สีไทยแยะ
ต้องแก่	ด้วยวินัย	ให้เหมาะสม
ทำตามระเบียบ	งามตา	น่านิยม
ใครเห็น	ชมว่าไทย	วินัยดี”

ขอยกตัวอย่าง การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมายด้านต่าง ๆ
และระเบียบวิธีคิดเพื่อแก้ปัญหาชีวิต

๑. การมีระเบียบวินัยในการศึกษาเล่าเรียน

การมีระเบียบวินัยในการศึกษาเล่าเรียน หมายถึง ผู้เรียน
ประพฤติปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของสถานศึกษาและตามคำสั่งของครู
อาจารย์ผู้สอน มีความตั้งใจ ความเพียรพยายาม ความอดทนอดกลั้น
ในการศึกษาเล่าเรียน ให้เต็มความสามารถ เต็มเวลา และเต็มหลักสูตร
ต้องเป็นนักเรียนที่ดี คำว่า “นักเรียน” มีความหมายว่า “ผู้มีความ
ยอดเยี่ยมในการเรียน” ฉะนั้นนักเรียนทุกคนจึงควรตั้งความมุ่งหมายชีวิต
เฉพาะตนว่า เราจะพยายามให้เป็นคนมีความยอดเยี่ยมทางการเรียนตาม
กำลังความสามารถให้ดีที่สุด การมีความยอดเยี่ยมทางการเรียนไม่ได้

หมายความว่า จะต้องสอบได้ยอดเยี่ยมหรือได้ระดับคะแนนสูง แต่หมายถึงนักเรียนได้มีความมานะพยายาม มีความวิริยะอุตสาหะ มีความอดทนอดกลั้นอย่างจริงจังในการเรียน ใช้เวลาว่างเพื่อการเรียนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ได้พยายามทำดีทุกขณะ ทำทุกอย่างที่ครูอาจารย์อบรมสั่งสอนและสั่งทำงานให้ดีที่สุด และส่งงานส่งการบ้านตรงเวลา มีระเบียบวินัยอื่น ๆ เช่น มาถึงโรงเรียนให้ทันเวลา ร่วมกิจกรรมของโรงเรียนตามที่โรงเรียนกำหนด เข้าห้องเรียนให้ทันกำหนดเวลา ไม่เข้าห้องเรียนช้ากว่าครูผู้สอน ไม่ลอกการบ้านผู้อื่น มีอุปนิสัยการเรียนครบ ต้องไม่ลอกคำตอบของเพื่อน หรือให้เพื่อนลอกคำตอบของตนเวลาสอบ และต้องมีระเบียบวินัยในห้องเรียน ตั้งใจฟังครูสอน

๒. การมีระเบียบวินัยในที่อยู่อาศัย (ห้องเรียนและโรงเรียนหรือสถานที่ทำงาน)

การมีระเบียบวินัยในที่อยู่อาศัย หมายถึง การมีวินัยควบคุมตนเองประพฤติปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน หรือข้อกำหนดที่ตกลงกันไว้ ในเรื่องเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ห้องเรียนและโรงเรียน มีความเรียบร้อยในการรักษาความสะอาด การบำรุงรักษา และช่วยดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อย ช่วยการงานส่วนรวม ร่วมมือร่วมใจช่วยการตกแต่งหรือร่วมกิจกรรมตามโอกาสและจังหวะ เป็นผู้มีความรับผิดชอบในการใช้ที่ส่วนรวม ไม่กระทำการที่รบกวนหรือก่อความเดือดร้อนให้ผู้อื่น

๓. การมีระเบียบวินัยในสังคม

การมีระเบียบวินัยในสังคม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนและขนบธรรมเนียมอันดีงาม เป็นผู้มีวัฒนธรรมในการกิน การใช้สมบัติสาธารณะ การมีมรรยาทในการอยู่ร่วมกันในสังคม การเคารพกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับของสังคม การรู้จักสิทธิหน้าที่ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ การรู้จักมรรยาทในการรับบริการ และการร่วมกิจกรรมกับผู้อื่น การให้ความร่วมมือช่วยเหลือแก่ผู้ควรให้ความร่วมมือช่วยเหลือ และการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ช่วยเหลือราชการและสังคมเท่าที่มีความสามารถ

๔. ระเบียบวิธีวิทยาศาสตร์ เป็นระเบียบวิธีคิด เพื่อแก้ปัญหาชีวิต

ระเบียบวิธีวิทยาศาสตร์ หมายถึง วิธีคิดและการดำเนินงานที่มีระบบระเบียบ ซึ่งนำไปใช้ในกิจการทุกอย่างเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น นักบริหาร นักอุตสาหกรรม การค้า การศึกษา การปกครอง การเศรษฐกิจ ฯลฯ แม้แต่ในชีวิตประจำวัน การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้องจะต้องนำระเบียบวิธีวิทยาศาสตร์ไปใช้เป็นวิธีคิดและดำเนินงานจึงจะได้ผลดี

ระเบียบวิธีวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) มีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

๑. การกำหนดปัญหาให้แน่นอน คือ จะต้องพยายามเข้าใจปัญหาโดยใช้การสังเกตจากสิ่งรอบตัว รวบรวมผลของการสังเกตที่เกี่ยวข้องกับปัญหาแล้วกำหนดปัญหาให้แน่นอน เช่น ทำอย่างไรน้ำจึงจะปราศจากเชื้อโรค

๒. ตั้งสมมุติฐาน คือ ลองคิดหาคำตอบโดยใช้ประสบการณ์ จากข้อมูลของการสังเกต หรือจากความรู้ที่เกี่ยวกับปัญหา สมมุติฐาน การคาดคะเนหรือสมมุติขึ้นเพื่อหาคำตอบ เช่น น้ำปราศจากเชื้อโรคได้ด้วยการแกว่งสารส้ม การกรอง การต้ม การกลั่น

๓. การทดลองทำ พิสูจน์ และเก็บข้อมูล ต้องทดลองทำดู พิสูจน์ดู แล้วเก็บสถิติหรือตัวเลขหรือผลลัพธ์ เพื่อไว้เป็นการตรวจสอบ สมมุติฐานที่ตั้งไว้ทุกสมมุติฐาน เช่น การตรวจสอบจากกล้องจุลทรรศน์ รวบรวมเก็บข้อมูลไว้

๔. วิเคราะห์ข้อมูลหรือวัดคุณค่าของผลที่ได้รับ จากข้อมูล ที่ทำการทดลองและรวมไว้ นำมาวิเคราะห์วัดคุณค่า เช่น น้ำที่ผ่านการทดลองในขั้นที่ ๓ น้ำชนิดไหนปราศจากเชื้อโรค ไม่มีจุลินทรีย์ ไส้สะอาด บริสุทธิ์จริง ๆ

๕. สรุปผลจากการทดลองและวิเคราะห์ข้อมูล เลือกเอาคำตอบ ที่ถูกต้องมาตั้งเป็นกฎเกณฑ์การปฏิบัติ เป็นสูตรหรือนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป ตัวอย่างการสรุปผล สรุปได้ว่า น้ำกลั่นและน้ำต้มปราศจากเชื้อโรค นำผลที่ได้ไปใช้ประโยชน์ต่อไป คือ ถ้าต้องการป้องกันอหิวาต์ บิด และใช้รากสาด ก็จงอย่าดื่มน้ำคลอง ดื่มแต่น้ำต้มและน้ำกลั่น

๔. การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กำหนด “ค่านิยม” การปฏิบัติคุณธรรมของศาสนา เป็นคุณธรรมข้อที่ ๔ หมายถึง การนำหลักธรรมของศาสนา คือธรรมะเป็นหลักในการดำรงชีวิต เพราะผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาจะทำให้วิถีชีวิตดีขึ้น คือ

๔.๑ การประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนา จะได้คนดีมีคุณธรรมและจริยธรรม

๔.๒ ได้ประโยชน์อย่างยิ่ง คือให้จุดหมายปลายทางอันประเสริฐสูงสุดของชีวิต

๔.๓ การนำหลักธรรมของศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน จะทำให้ชีวิตมีความสุข

ท่าอย่างไรจึงจะทำให้คนไทยทุกคนมีหลักธรรมของศาสนาเป็นหลักนำวิถีชีวิตไปสู่จุดหมายสูงสุดของชีวิต เมื่อคนไทยมีหลักธรรมของศาสนาก็จะนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติตนตามคุณธรรมของศาสนา สังคมไทยก็จะสงบสุข ทุกคนเป็นคนดีมีคุณธรรมที่ดีงาม เป็นแนวทางการดำเนินชีวิต คนไทยยึดมั่นในหลักธรรมของศาสนาทุกคน จะได้ชื่อว่าเป็นคนดีของมวลมนุษยชาติ เพราะทุกคนจะเป็นผู้ประพฤติดี ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบทำแต่ความดีเป็นนิตย์

การสร้างคนดีมีคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่คนส่วนใหญ่ในชาติ จะต้องหาวิธีให้คนในชาติ ปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา การจัดการศึกษาก็จะต้องมีกระบวนการอบรมสั่งสอนและฝึกการปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา เรื่องนี้วัด บ้าน โรงเรียนต้องร่วมมือกัน

รัฐคือหน่วยปฏิบัติการทางการศึกษา และองค์กรศาสนาจะต้องดำเนินการให้ชนชาวไทยเป็นผู้ยึดมั่นในหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ หลักธรรมของทุกศาสนาจะสอนหลักการดำเนินชีวิตให้เกิดความสงบสุข สอนสิ่งประเสริฐสูงสุด (Sumum Bonum) หรือคุณค่าความดีสูงสุด เป็นจุดหมายของชีวิตมนุษย์ที่สมบูรณ์ เพื่อความสงบสุขของชีวิต ทั้งปัจจุบันและอนาคต เมื่อคนไทยมีหลักธรรม หลักธรรมจะชี้ นำให้เป็น คนดีมีคุณธรรมและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชีวิต คือ ทุกคนจะไปถึง จุดหมายสูงสุดของชีวิตได้

การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา ทำให้รู้หลักธรรม เป็นคนดี มีคุณธรรม และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชีวิต คือ มีคุณงามความดีสำหรับ ดำเนินชีวิตในสังคมดังนี้

๑. การประพฤติปฏิบัติตนตามคุณธรรมของศาสนา จะได้ คนดีมีคุณธรรมและจริยธรรม

หลักธรรมของศาสนาช่วยนำทางชีวิตมนุษย์ให้เป็นคนดี มีคุณธรรม คือ เป็นผู้มีความดีสม่ำเสมอ ทำดีจนเป็นนิสัย และจะได้คนดีมีจริยธรรม คือ เป็นคนมีคุณธรรมและศีลธรรมในตน มีศีลธรรมในตน หมายถึง เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ มีความตั้งมั่นละชั่ว กระทำแต่ความดี และรู้ว่าอะไรดีอะไรชั่ว รู้กฎเกณฑ์และมาตรฐานของสังคมว่า อะไรควรไม่ควร อะไรทำได้ทำไม่ได้ เพื่อความเข้าใจลำดับขั้นของคนดี ลักษณะของคนที่ดีควรยกย่องว่าเป็นคนดี คือ

เป็นคนดี เพราะนำหลักธรรมสำคัญของศาสนามาประพฤติปฏิบัติเป็นนิสัย ถ้าเป็นชาวพุทธ มีพุทธโอวาท ๓ คัมภีร์ครองชีวิต ให้เป็นคนดีมีสันติสุขตลอดไป ได้แก่ การไม่ทำบาปทั้งปวง คำว่า “บาป” มีความหมายว่า การกระทำผิดหลักสอนหรือข้อห้ามในศาสนา หรือคือ ไม่ทำความชั่วทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม คำว่า “กุศล” มีความหมายว่า สิ่งที่ดีที่ชอบ หรือคือทำแต่ความดี และทำจิตใจของตนให้ผ่องใส คือ ทำจิตใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์ **คนดีต้องมีวินัย มีคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรม** ในการดำรงชีวิต

เป็นคนดีมีคุณธรรม คือ เป็นผู้ทำคุณงามความดีสม่ำเสมอ ที่เรียกว่า การทำดีจนเป็นนิสัย คำว่า คุณธรรม พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายไว้ว่า หลักที่มนุษย์ถือเป็นแนวทาง ที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต

เป็นคนมีศีลธรรม คือ เป็นผู้มีความประพฤติดี ประพฤติชอบ ที่เรียกว่า มีความประพฤติที่ดีและถูกต้อง โดยสามารถตัดลินการกระทำทางศีลธรรมได้ว่า ถูกหรือผิด ดีหรือชั่ว

เป็นคนมีจริยธรรม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายไว้ว่า “จริยธรรม น. ธรรม ที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ, ศีลธรรม, กฎศีลธรรม” จริยธรรม หมายถึง **คุณธรรมและศีลธรรม**

เป็นคนมีจริยธรรม หมายถึง เป็นคนมีคุณธรรมและศีลธรรม
ในคนที่มาของจริยธรรมหรือศีลธรรม และคุณธรรมของแต่ละคน
เกิดขึ้นมาได้โดยได้รับการศึกษาอบรม ได้รับการกล่อมเกลามาจากสังคม
หรือวิเคราะห์ วิจัย แสวงหาความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์ว่า ควรประพฤติ
ปฏิบัติอย่างไร และรู้หลักเกณฑ์ในการตัดสินว่า สิ่งใดดีไม่ดี ควรไม่ควร
ทำได้ไม่ได้ คือรู้กฎเกณฑ์และมาตรฐานของการประพฤติของสังคม ที่สังคม
มุ่งหวัง ที่เรียกว่า รู้กฎของศีลธรรมและมีความตั้งมั่นจะทำดีเพื่อความดี

เมื่อเป็นคนมีศีลธรรม คือ ประพฤติที่ดีและถูกต้องปฏิบัติ
ชอบแล้ว และมีหลักที่มนุษย์ถือเป็นแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต
เป็นผู้มีคุณงามความดีในตน กระทำดีสม่ำเสมอ ที่เรียกว่า ทำดีจนเป็น
นิสัย คือ เป็นคนมีคุณธรรม รวมเรียกว่า เป็นคนมีจริยธรรม

๒. ศาสนาให้ความจริงสูงสุด เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง คือ ให้
จุดหมายปลายทางอันประเสริฐสูงสุดของชีวิต

ขอนำเสนอ ความจริงชั้นสูงสุดของศาสนา เป็นปรมัตถประโยชน์
คือ เป็นประโยชน์อย่างยิ่งของชีวิต หรือเป็นจุดหมายปลายทางสูงสุด
ของชีวิต

๒.๑ จุดหมายสูงสุดหรืออุดมการณ์ในศาสนาพุทธ ได้แก่
นิพพาน นิพพาน คือ ความดับสนิทแห่งกิเลสและกองทุกข์ เป็นธรรม
ที่พ้นวิสัยโลก ภาวะที่เป็นสุขสูงสุด เพราะไร้กิเลสไร้ทุกข์ เป็นอิสรภาพสมบูรณ์
ดับกิเลส หมายถึง ดับเรื่องที่ทำให้ใจให้เศร้าหมอง ได้แก่ โลก โกรธ หลง
ดับกองทุกข์ หมายถึง ดับสภาพที่ทนอยู่ได้ยาก สภาพที่คงทนอยู่ไม่ได้ คือ
ถูกการเกิดขึ้นและดับสลายบีบบังคับอยู่ตลอดเวลา และสภาพที่ทนได้ยาก
คือ ความยากลำบาก ความไม่สบายกายไม่สบายใจ

นิพพาน มีคำไวพจน์ คือ คำพ้องความมากมาย เช่น นิโรธ (ความดับสนิท), วิมุตติ (ความหลุดพ้น), สันติ (ความสงบ), อมตะ (ภาวะไม่ตาย), ปรมัตตะ (จุดหมายสูงสุด, ประโยชน์อย่างยิ่ง)

นิพพาน ไม่ได้หมายความว่า ตายแล้วจึงจะไปนิพพาน
นิพพานมี ๒ คือ ดับกิเลสมีเบญจขันธ์เหลืออยู่ เช่น การดับกิเลสของ พระอรหันต์ที่ยังมีชีวิตอยู่ ได้แก่ พระอรหันต์ผู้ยังเสวยอารมณ์ที่น่าชอบใจ และไม่ชอบใจทางอินทรีย์ ๕ รับรู้สุขทุกข์อยู่ เรียก กิเลสปรินิพพาน ท่านทำหน้าที่ดำเนินชีวิตสัมพันธ์กับโลกภายนอกอย่างไม่ยึดมั่นถือมั่น นิพพานอีกอย่างหนึ่ง ดับกิเลสไม่เบญจขันธ์เหลือ ได้แก่ นิพพานของ พระอรหันต์ผู้ระงับการเสวยอารมณ์ทั้งปวงแล้ว เรียก ชันธปรินิพพาน ไม่มีอึดตาเหลืออยู่ เป็นภาวะสงบเย็นภายใน ไม่เกี่ยวข้องกับโลกภายนอก ไม่มีการเวียนเกิดเวียนตายอีก เป็นการดับสนิททั้งกิเลสและกองทุกข์ พันวิสัยโลก

๒.๒ จุดหมายสูงสุดของศาสนา ฮินดู ได้แก่ โมกษะ ศาสนา ฮินดู คือ ศาสนาพราหมณ์ ฆานานุกรมศาสนาสากล เรียก ศาสนาพราหมณ์ (Brahmanism) มีคนนับถือมากเป็นอันดับ ๓ ของโลก ประเทศอินเดีย เรียก ศาสนาฮินดู เพราะชนชาติส่วนใหญ่ของอินเดียเป็นชาวฮินดู ศาสนาฮินดู เป็นศาสนาเทวนิยม คือ มีพระเป็นเจ้าหลายองค์ มีหลักคำสอนของ ศาสนาฮินดู กล่าวโดยสรุปว่า เทพเจ้าแทรกซึมอยู่ทุกหนทุกแห่ง

หลักคำสอนของศาสนาฮินดู กล่าวโดยสรุปว่า เทพเจ้า สูงสุด คือ พรหม ผู้สร้างโลกและสรรพสัตว์ในโลก พระวิษณุ (นารายณ์) เป็นผู้รักษา พระศิวะเป็นผู้ทำลาย และมีเทพเจ้าอื่น ๆ อีกมาก พรหมมา หรือพรหมมันมีลักษณะเป็นวิญญูณอมตะ เป็นสยัมภู (พระผู้เป็นเอง

เกิดเอง) ไม่มีเบื้องต้น ไม่มีเบื้องปลาย เป็นองค์สมบูรณ์ (the Absolute) เป็นปรมาตมัน (อาตมันสูงสุด คือ ดวงวิญญาณเที่ยงแท้ถาวร เป็นต้นกำเนิดและที่รวมของทุกสิ่งทุกอย่าง) วิญญาณหรืออาตมันในคนเราแต่ละคนเป็นส่วนหนึ่งของพรหมนี้เอง เชื่อว่าอาตมันหรืออัตตาดำรงตนที่แท้จริงของคนเราเป็นส่วนหนึ่งของพรหมมัน จึงมีสภาพเป็นอมตะอย่างเดียวกับพรหมมัน แต่ต้องมีทุกข์เกิดแก่เจ็บตาย เพราะไม่รู้แจ้งความจริงอาตมันจึงออกจากร่างเก่าไปเกิดในร่างใหม่เรื่อยไปจนกว่าจะรู้แจ้งตน เมื่อรู้แจ้งตนก็จะดับทุกข์ได้โดยสิ้นเชิง เพราะการรู้แจ้งตนทำให้บรรลุโมกษะ คือกลับไปสู่พรหมโลก ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิด ในศาสนาฮินดู โมกษะ หมายถึงความหลุดพ้นจากวัฏสงสาร คือ การเวียนเกิดเวียนตาย โมกษะในศาสนาฮินดูไม่ใช่นิพพานในพระพุทธศาสนา แต่กลับไปสู่พรหมโลกเป็นอมตะ ยังมีอัตตาอยู่ ตรงกันข้ามกับศาสนาพุทธ เมื่อดับขันธปรินิพพานแล้ว ไม่มีอัตตาเหลืออยู่

๒.๓ จุดหมายสูงสุดของศาสนาอิสลาม คือ ชีวิตนิรันดร
ศาสนาอิสลามมีผู้นับถือมากเป็นอันดับ ๒ ของโลก ในประเทศไทยมีผู้นับถือมากเป็นที่สอง ประมาณร้อยละ ๔.๐๓ หรือประมาณ ๒,๔๐๐,๐๐๐ คน ศาสนาอิสลาม มีพระเจ้าที่แท้จริงเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น คือ พระอัลลอฮ์ พระองค์ทรงสร้างโลกและสรรพสิ่งทั้งปวง พระอัลลอฮ์เจ้าทรงเป็นผู้กำหนดสภาวะการณ์ ความเป็นไปแห่งโลกและมวลมนุษยชาติ

โลกปัจจุบันเป็นโลกแห่งการทดลองไม่จริงจังยั่งยืน
รอวันแห่งความพิनाศแตกสลาย เรียกวันพิพากษาหรือวันกำเนิดปรโลก
หรือโลกหน้า โลกที่เกิดใหม่จะเป็นโลกอมตะ มนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลาย
ที่เกิดขึ้นในโลกนี้ จะมีชีวิตเป็นนิรันดร ทุกชีวิตที่ตายไปจะกลับฟื้นคืนชีพ
อีกครั้งหนึ่ง ผู้สร้างสมความดีไว้มากจะไปสู่ปรโลก พบกับชีวิตนิรันดร

๒.๔ จุดหมายสูงสุดของศาสนาคริสต์ คือ ชีวิตนิรันดร
ศาสนาคริสต์มีผู้นับถือมากที่สุดในโลก ในประเทศไทยเป็นชาวพุทธ
ร้อยละ ๙๔.๒๑ เป็นชาวคริสต์ร้อยละ ๐.๔๕ หรือประมาณ ๓๓๐,๐๐๐ คน
เป็นชาวฮินดู-ซิกข์ เพียงร้อยละ ๐.๐๑ หรือ ๓,๖๙๗ คน ศาสนาคริสต์ เชื่อว่า
พระเป็นเจ้าทรงเป็นที่มาแห่งชีวิต คือ ทรงสร้างจักรวาลและชีวิตทั้งหมด
ผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาในพระเจ้าอย่างแท้จริง และปฏิบัติตนตามคำสั่งสอน
ของพระเจ้า จะมีโอกาสขึ้นไปอยู่ ณ อาณาจักรแห่งพระเจ้านบนสวรรค์
ณ ที่นั้น ไม่มีร้อน ไม่มีหนาว ไม่มีกาลเวลา ไม่ต้องกินอาหาร (อัมทิพย์)
ไม่เกิดแก่เจ็บตาย มีแต่ความรื่นรมย์และสงบสุข เรียกว่า ชีวิตนิรันดร

การปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา ทำให้ได้คนดีมีคุณธรรม
และเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง ทำให้มนุษย์ได้พบกับจุดหมายปลายทาง
อันประเสริฐสูงสุดของชีวิต

**การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา หมายถึง
การปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ
ปฏิบัติจนเป็นนิสัย เพื่อการดำรงชีวิตให้วิถีชีวิตที่ดีขึ้น**

“คุณธรรม” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน
ให้ความหมายไว้ว่า สภาพคุณงามความดี พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา
ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายไว้ว่า หลักที่มนุษย์ถือเป็นแนวทาง

ที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต เช่น ถือว่า ความยุติธรรม ความเมตตา ฯลฯ เป็นคุณธรรม พจนานุกรมศัพท์ศาสนา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายไว้ว่า การทำความดีจนเป็นนิสัย

การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา หมายถึง มีศรัทธา หรือยึดถือประพฤติปฏิบัติในคุณงามความดีตามหลักของศาสนา เพื่อการทำความดีจนเป็นนิสัยเป็นแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้กำหนดการปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนาไว้ ๑๒ ประการ คือ

๑. ไม่เบียดเบียนประทุษร้ายต่อคนและสัตว์
๒. มีเมตตากรุณา
๓. ไม่เห็นแก่ได้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตัว
๔. ไม่พูดปด ไม่ยุยงให้แตกร้าง ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเหลวไหล
๕. มีความประพฤติดีในความสัมพันธ์ทางครอบครัวและทางเพศ
๖. เว้นสิ่งเสพติด มีสติสัมปชัญญะ
๗. มีความละเอียดและความเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว
๘. มีความอดทนอดกลั้น
๙. มีความกตัญญูกตเวที
๑๐. มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่นอราชฎ์รับหลง
๑๑. ละชั่ว ประพฤติดี ทำจิตใจให้ผ่องใส
๑๒. เชื่อกฎแห่งกรรม เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

๓. การนำหลักธรรมของศาสนาไปใช้ในชีวิตประจำวัน

การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนาต้องปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ และปฏิบัติเพื่อทบทวนการประพฤติปฏิบัติชอบ เพื่อวิถีชีวิตที่ดีขึ้น มีผู้เคร่งครัดปฏิบัติธรรมจำนวนหนึ่ง มีความหลง คร่ำเคร่งสวดมนต์ อ้อนวอนเทพยดา พระโพธิสัตว์ หรืออื่น ๆ เพื่อหวังให้เจริญรุ่งเรือง ร่ำรวย หรือมีวิถีชีวิตที่ดี ซึ่งการกระทำดังกล่าว ไม่ใช่เป็นการปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา การสวดมนต์เพื่อท่องบ่นคำสอนอันเป็นการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เกิดปัญญา คิดพิจารณา ทบทวนการกระทำดี เป็นหลักธรรมคุ้มครองชีวิต ให้ชีวิตมีแต่สันติสุข

การปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา จะต้องมีความรู้ ความเชื่อ ความศรัทธา ตัวอย่างเช่น การปฏิบัติหลักธรรมสำคัญของพุทธศาสนา คือ โอวาทปาติโมกข์ หัวใจศาสนาพุทธ พระพุทธเจ้าทรงประมวลพระพุทธศาสนา ข้อปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา และทรงวางอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการของพระพุทธศาสนา เพื่อให้พระอรหันต์สาวกนำไปเผยแพร่ประกาศพระศาสนา

โอวาทปาติโมกข์เป็นหัวใจพระพุทธศาสนาที่กล่าวสรุปได้ดังนี้

๑. อุดมการณ์หรือจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา เป็นพระกาลาที่ ๑ มี ๔ ข้อ ๓ เรื่อง คือ ๑) ขันติ ความอดทน เป็นบรมตะบะ คือ เป็นธรรมเครื่องเผากิเลสอย่างยิ่ง ๒) นิพพาน เป็นบรมธรรม คือ เป็นธรรมอันยิ่ง ๓) การไม่ก่อกัดสัตว์อื่นหรือไม่ทำร้ายผู้อื่น และ ๔) การไม่เบียดเบียนผู้อื่นหรือไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน การไม่ก่อกัดสัตว์อื่น ไม่เบียดเบียนผู้อื่นอยู่ไม่ใช่สมณะ ผู้ทำให้คนอื่นเดือดร้อนโดยแสวงหาผลประโยชน์ใส่ตน แม้เป็นพระแสดงตนว่าเป็นผู้สงบกิเลสแล้ว ผู้นั้น ไม่มีทางบรรลุวิญญูบุคคลได้

หลักการหรือสาระสำคัญของพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้า ได้ทรงประมวลข้อปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นแนวทางดำเนินการ หรือทิศทางหรือกฎเกณฑ์ของพระพุทธศาสนา คือ ทรงย่อพระพุทธศาสนา ลงในพระคาถาที่ ๒ มี ๓ ข้อ คือ ๑) การไม่ทำบาปหรือทำชั่วทั้งปวง ๒) การทำกุศลให้ถึงพร้อม คือ ทำแต่ความดี และ ๓) การทำจิตของตนให้ผ่องใส คือ สะอาดบริสุทธิ์ นี่เป็นพุทธศาสนา คือ คำสอนของผู้รู้ทั้งหลาย ประมวลคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เป็นหลักใหญ่ ๓ ข้อ เรียกว่า พุทธโอวาท ๓

๒. วิธีการหรือแนวทางการปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุหลักการและอุดมการณ์สูงสุดของพระพุทธศาสนา เป็นคาถาที่ ๓ และอีกกึ่งพระคาถามี ๖ ข้อ คือ การไม่ว่าร้าย การไม่ทำร้าย ความสำรวมในพระปาติโมกข์ การรู้จักประมาณการในการบริโภค การนั่งนอนในที่อันสงัด และความประกอบในอริจิต คือจิตยิ่ง นี่เป็นพระพุทธศาสนา คือคำสอนของผู้รู้ทั้งหลาย

การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนาต้องเข้าใจสถาบันศาสนา สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้สรุปค่านิยม ๕ ประการ เรื่องสถาบันศาสนา มี ๔ ประการ คือ

๑. ศึกษาศาสนาให้มีความรู้ ความเข้าใจอันถูกต้อง
๒. ปลุกความเชื่อ ความเลื่อมใส ในศาสนาด้วยปัญญา
๓. ปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาในชีวิตประจำวัน
๔. สอดส่องป้องกันภัย และแก้ไขความเสียหายที่กระทบกระเทือนความมั่นคงของสถาบันศาสนา

๕. ช่วยส่งเสริมทะนุบำรุงศาสนา
๖. ไม่ทำลายปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ และศิลปกรรมทางศาสนา
๗. เผยแพร่ความรู้และการปฏิบัติตามหลักศาสนา
๘. เคารพเทิดทูนศาสนา และไม่กระทำการใด ๆ ในทางดูหมิ่น

เหยียดหยาม

๙. สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้นับถือศาสนาต่าง ๆ

หลักสำคัญ การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนาพุทธ มี ๒ เรื่อง

๑. การสมาทานศีล ๕ เพื่อความสงบสุขของชีวิตและสังคม

การสมาทานศีล ๕ คือ การรับเอาศีล ๕ เป็นข้อปฏิบัติ ศีล ๕ สถานศึกษาควรฝึกอบรม เรื่องการสมาทานศีล ๕ ให้นักเรียนสามารถทำได้ด้วยตนเอง การสวดมนต์ทุกครั้ง ควรสอนการสมาทานศีล ๕ ชาวพุทธทุกคน ถ้าสมาทานศีล ๕ ก่อนสวดมนต์ประจำทุกวัน สังคมจะมีแต่สันติสุข การสวดมนต์ก่อนนอนขอให้สมาทานศีล ๕ ทุกครั้ง แล้วตรวจดูว่าวันนี้ตนได้ล่วงละเมิด คือทำผิดศีลข้อใด เมื่อสมาทานศีลแล้ว ก็รับเอาศีล ๕ ข้อ เป็นข้อปฏิบัติต่อไป สมาทานศีล ๕ แล้วจึงสวดมนต์ต่อไปจนถึงแผ่เมตตาและกล่าวคำกรวดน้ำถึงผู้มีพระคุณ

๒. การปฏิบัติตามแก่นพระธรรมวินัย เพื่อชีวิตที่ดีทั้งปัจจุบัน

และอนาคต

แก่นพระธรรมวินัย คือไตรสิกขา หรือสิกขาสาม คือ ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา ฝึกอบรม กาย วาจา ใจ และปัญญา ให้อย่างขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือนิพพาน ไตรสิกขา เรียกกันง่าย ๆ ว่า **ศีล สมาธิ ปัญญา** เป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงมากที่สุด สิกขา แปลว่า ข้อที่ต้องศึกษา ไตรสิกขา มี ๓ คือ **อริศีลสิกขา** สิกขา คือ ศีลอันยิ่ง เป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางประพฤติอย่างสูง มีความประพฤติดี ทางกาย วาจาให้ตั้งอยู่ในความดี คือวาจาชอบ การทำงานชอบ และ เลี้ยงชีพชอบ ทุกศาสนาเหมือนกัน อริจิตสิกขา สิกขา คือ จิตอันยิ่ง ระลึกชอบ และตั้งจิตมั่นชอบ และ**อริปัญญาสิกขา** สิกขา คือ ปัญญา ยิ่ง เป็นข้อปฏิบัติฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง คือ ปัญญา เห็นชอบ และดำริชอบ แนวทางปฏิบัติเพื่อพ้นทุกข์ คืออริยมรรค มืองค์ ๘ เมื่อกล่าวโดยสรุป เป็นอย่างเดียวกันกับไตรสิกขา เมื่อบุคคลฝึกอบรมใน ศีล สมาธิ และปัญญา ให้อย่างขึ้นไปจะเกิด วิมุตติ บรรลุถึงจุดหมายสูงสุด ของพระพุทธศาสนา คือ **นิพพาน** มีเฉพาะในพระพุทธศาสนาเท่านั้น ส่วนการประพฤติปฏิบัติชอบ การสะสมความดีถึงระดับที่ให้ไปเกิดในสวรรค์ หรือได้ไปอยู่กับพระผู้เป็นเจ้า หรือให้เกิดเป็นมนุษย์ที่ประเสริฐนั้นมีอยู่ เหมือนกันในทุกศาสนา การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนาต้องเน้น การปฏิบัติ **สวดมนต์ไหว้พระ สร้างจิตใจให้สงบ และมีสมาธิอยู่เสมอ**

๕. ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

๑. “ความรักชาติ” หมายถึง มีความรัก ความสำนึก และภาคภูมิใจในความเป็นไทย นิยมไทย มีความผูกพันห่วงแหนในมาตุภูมิ บ้านเกิดเมืองนอนคือผืนแผ่นดินไทย ปฏิบัติตนตามหน้าที่และสิทธิ ในฐานะพลเมืองดี บำเพ็ญประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง ในการดำรงชีวิต ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี อันดีงามของชาติ ส่งเสริม สนับสนุน หรือช่วยเหลือ สร้างความเจริญก้าวหน้า ความมั่นคง และรักษาเกียรติภูมิของชาติ

สถาบันชาติ เป็นสถาบันที่สำคัญที่สุด สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ มีแนวปฏิบัติเรื่องสถาบันชาติไว้ ๙ ประการ คือ

๑. ศึกษาให้เข้าใจประวัติและการดำรงอยู่ของชาติ
๒. สอดส่องป้องกันภัยและแก้ไขความเสียหายที่กระทบกระเทือนความมั่นคงของชาติ
๓. ป้องกันและรักษาผลประโยชน์ของชาติ
๔. ส่งเสริมและรักษาเกียรติของชาติ ภาคภูมิใจในความเป็นไทย และนิยมไทย
๕. สร้างเสริมความสามัคคีของคนในชาติ
๖. เสียสละประโยชน์ส่วนตนและแม้ชีวิตเพื่อประเทศชาติ

๑. ปฏิบัติหน้าที่ของพลเมืองดี โดยการรับราชการทหาร ประกอบอาชีพสุจริต และเสียสละภวามืออากรเพื่อพัฒนาประเทศ

๒. ยกย่องให้เกียรติ ผู้ที่ทำหน้าที่ป้องกันและเสียสละเพื่อประเทศชาติ

๓. ปฏิบัติตามคติพจน์ที่ว่า “การรักษาวินัยธรรมคือการรักษาชาติ”
ความรักชาติ คือ รักในสถาบันชาติ เพื่อความเข้าใจเรื่องชาติ ความรักชาติ และหน้าที่ความรับผิดชอบของคนในชาติมีคำอธิบายดังนี้

๑. **ชาติคืออะไร** พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราชธิบายคำว่า “ชาติ” และ “ชาติไทย” ไว้ในหนังสือปลุกใจเสือป่า ดังนี้

“...ชาติ” ก็แปลตรง ๆ ว่า กำเนิดเท่านั้น ชาติพราหมณ์ก็คือเกิดมาเป็นพราหมณ์ ชาติกษัตริย์ก็คือเกิดมาเป็นกษัตริย์

ต่อมาภายหลังไทยเราจึงมาใช้คณะชนที่อยู่รวมกันว่า “ชาติ” ซึ่งอันที่จริงก็ไม่ผิด เพราะคน “ชาติไทย” ก็คือเกิดเป็นไทย เกิดในหมู่ที่เรียกนามตนว่า “ไทย”

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้ความหมายคำว่า “ชาติ” ไว้ว่า “ประเทศ ประชาชนที่เป็นพลเมืองของประเทศ กลุ่มชนที่มีความรู้สึกในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ประวัติศาสตร์ความเป็นมาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอย่างเดียวกันหรืออยู่ในปกครองของรัฐบาลเดียวกัน...”

จากพระบรมราชาธิบายและพจนานุกรมข้างต้นสรุปได้ว่า ประเทศไทย หรือประเทศไทย ประกอบด้วยประชาชนคนไทย อยู่ในความปกครองของ รัฐบาลไทย ประเทศไทย แม้จะมีประชาชน ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และมีเชื้อสายชนชาติต่างชาติ ต่างประเทศ ต่างศาสนา แต่ชนชาติไทยก็อยู่ร่วมเป็นประเทศเดียวกัน ด้วยความรุ่มเย็น เป็นสุขอย่างดียิ่งตลอดมา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กฎหมายสูงสุดของประเทศ ได้กำหนดไว้ใน “มาตรา ๑ ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวจะแบ่งแยกไม่ได้” แสดงว่า ประเทศไทยแม้จะมีประชาชน ต่างเผ่า ต่างภาษา ต่างวัฒนธรรม ประเพณี ต่างศาสนา จะแบ่งแยกออกไป เป็นกลุ่มอิสระไม่ได้ และประชาชนทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน ดัง “มาตรา ๔ ประชาชนชาวไทยไม่ว่าแหล่งกำเนิด หรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน”

สัญลักษณ์แสดงความเป็นชาติ คือ ธงชาติ ธงชาติไทย ธงไตรรงค์ มี ๓ สี สีแดง หมายถึง ชาติ สีขาว หมายถึง ศาสนา สีน้ำเงิน หมายถึง พระมหากษัตริย์

๒. ทำอย่างไร จึงจะได้ชื่อว่ารักชาติ

การยืนตรงแสดงความเคารพ เมื่อได้ยินเพลงชาติหรือ ร่วมร้องเพลงชาติขณะเชิญธงชาติขึ้นสู่ยอดเสา เป็นการแสดงความสำนึก ในความรักชาติ มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งทุกคนสามารถทำได้

ในการประกอบพิธีสำคัญต่าง ๆ เช่น การเปิดการประชุม การประกอบพิธีสำคัญ จะมีการตั้งโต๊ะหมู่บูชา มีพระพุทธรูป ธงชาติ และพระบรมสาทิสลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การยืนตรง ร่วมกิจกรรมพร้อมกับประธานด้วยความเคารพ ถ้าเป็นชาวพุทธ ยกมือพนมขณะประธานจุดเทียน ธูป และกราบพระด้วย การทำดังกล่าว เป็นการแสดงถึงความรักชาติ เพราะเป็นการแสดงความเคารพต่อสถาบันสูงสุดของชาติ อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เป็นวัฒนธรรม เป็นเครื่องหมายแสดงควมมีเอกราช มีอธิปไตยคืออำนาจอิสระของประเทศไทย

การปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเต็มกำลังความสามารถ ผู้เป็นนักเรียนก็ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มที่ ปฏิบัติตนตามระเบียบวินัย เพื่อจะได้เป็นพลเมืองดีของชาติในอนาคต การปฏิบัติหน้าที่ให้ดีที่สุด และไม่กระทำความผิด ๆ ส่อไปในทางไม่รักชาติ ย่อมได้ชื่อว่าเป็นผู้รักชาติ

๓. หน้าที่ของพลเมืองดี ในการแสดงออกซึ่งความรักชาติ

ประชาชนชาวไทย “มีสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย” กฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ ๔๐ มาตรา กฎหมายรัฐธรรมนูญได้กำหนด “หน้าที่ของชนชาวไทยไว้ ๕ มาตรา ดังนี้”

มาตรา ๖๗ บุคคลมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย

มาตรา ๖๘ บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

บุคคลซึ่งไม่ไปเลือกตั้งโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควรที่ทำให้
ไม่อาจเลือกตั้งได้ย่อมเสียสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ

การแจ้งเหตุที่ทำให้ไม่อาจไปเลือกตั้ง และการอำนวยความสะดวกในการไปเลือกตั้ง ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๖๙ บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รับราชการทหาร เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พิทักษ์ปกป้อง และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๗๐ บุคคลผู้เป็นข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของ หน่วยงานราชการ หน่วยงานรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือของราชการส่วนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม ความสะดวก และให้บริการแก่ประชาชน

ในการปฏิบัติหน้าที่และในการปฏิบัติภารกิจที่เกี่ยวข้องกับ ประชาชน บุคคลตามวรรคหนึ่งต้องวางตนเป็นกลางทางการเมือง

ในกรณีที่บุคคลตามวรรคหนึ่งละเลยหรือไม่ปฏิบัติให้เป็นไป ตามหน้าที่ตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง บุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียย่อมมี สิทธิขอให้บุคคลตามวรรคหนึ่งหรือผู้บังคับบัญชาของบุคคลดังกล่าวชี้แจง แสดงเหตุผลและขอให้ดำเนินการให้เป็นไปตามบทบัญญัติในวรรคหนึ่ง หรือวรรคสองได้

คุณธรรมที่จำเป็นที่จะต้องปลูกฝัง อบรมเยาวชนไทย ให้มี ความรักชาติ คือ การเสริมสร้างคนดี รู้รักสามัคคี มีน้ำใจไมตรี ซื่อสัตย์สุจริต และมีวัฒนธรรม

ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

จงรักภักดี พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายไว้ว่า “ผูกใจรักด้วยความเคารพนับถือ หรือรู้คุณค่าอย่างยิ่ง” ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ หมายถึง มีความเคารพเทิดทูนในพระคุณอันยิ่งของสถาบันพระมหากษัตริย์ มีศรัทธาความเชื่อถือ ความเลื่อมใสในระบอบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีความมุ่งมั่นที่จะดำรงไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ ป้องกัน แก้ไข ความเสียหายที่จะเกิดกระทบกระเทือนความมั่นคงของสถาบันพระมหากษัตริย์ รักษาและสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์รวมใจคนไทยทั้งชาติ ประเทศไทยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของชาติมานานกว่า ๗๐๐ ปี รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ บัญญัติว่า “มาตรา ๘ องค์พระมหากษัตริย์ทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้ ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใด ๆ มิได้”

นับเป็นความสง่างามและเป็นอุปการคุณอันยิ่งใหญ่ของชนชาวไทย ที่ชาติไทยมีพระมหากษัตริย์ ทรงพระมหากรุณาธิคุณยิ่ง ทรงช่วยสร้างความเจริญรุ่งเรือง ทรงแก้ปัญหาวิกฤตช่วยให้พสกนิกรทุกหมู่เหล่ามีความร่มเย็นเป็นสุขพ้นจากทุกข์เข็ญ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และพระบรมราชวงศ์ทุกพระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมราษฎรในท้องถิ่นทุรกันดารและชนบทห่างไกล โดยมีได้เห็น

แก่ความเหน็ดเหนื่อยพระวรกาย พร้อมทั้งได้พระราชทานพระราชดำริ
เกี่ยวกับการพัฒนาสาขาต่าง ๆ เช่น การพัฒนาชนบท การชลประทาน
การสาธารณสุขโรค การพัฒนาและอนุรักษ์ดิน การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
การพัฒนาชาวเขา โครงการพระราชดำริ โครงการหลวง การเกษตรและ
ปศุสัตว์ การประมง โครงการพิเศษ การสาธารณสุข การศึกษาและพัฒนาเด็ก
เป็นต้น เพื่อยกฐานะความเป็นอยู่ของราษฎรให้มั่นคงและสูงขึ้นตามลำดับ
ยังความผาสุกสู่พสกนิกรโดยทั่วหน้า

ด้วยพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่อันทรงคุณประโยชน์อย่างยิ่งต่อ
ประเทศชาติและประชาชนสุดจะคณานับได้ดังกล่าว และด้วยพระเมตตาคุณ
ที่ทรงรักทรงปรารถนาให้ปวงประชาชนชาวไทยมีความสุขสมบูรณ์
พระมหากรุณาธิคุณทรงช่วยเหลือประชาชนให้พ้นจากทุกข์ภัยพิบัติ
ทรงช่วยแก้ปัญหาให้พสกนิกรที่มีทุกข์ให้มีชีวิตดีขึ้น เป็นอเนกประการนั้น
ชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าได้จารึกสำนึกอยู่ในดวงใจด้วยความจงรักภักดี
เป็นล้นพ้นหาที่สุดได้

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้เชิญชวนให้
ร่วมใจปฏิบัติตามค่านิยม ๕ ประการ ในเรื่องสถาบันพระมหากษัตริย์
มี ๕ ประการ คือ

๑. ศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์
๒. รักษาและส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์

เป็นประมุข

๓. สอดส่องป้องกันภัย และแก้ไขความเสียหายที่กระทบกระเทือนความมั่นคงของสถาบันพระมหากษัตริย์

๔. แสดงความจงรักภักดี เทิดทูนพระเกียรติและเผยแพร่พระราชกรณียกิจ

๕. ร่วมกันประกอบความดีเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล โดยเฉพาะในวันสำคัญที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์

ประชาชนชาวไทยจะแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์หรือแสดงความรักสถาบันพระมหากษัตริย์ได้อย่างไร กระทำได้ ๒ วิธี คือ

๑. แสดงความจงรักภักดีให้ปรากฏ

๒. เทิดทูนพระเกียรติองค์พระประมุขของชาติ และพระบรมราชวงศ์ โดยศึกษาและเผยแพร่พระราชกรณียกิจ และประกอบความดีเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลในโอกาสอันควร

การแสดงความจงรักภักดี รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย “มาตรา ๒ ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข” ประมุข มีความหมายว่า ผู้เป็นใหญ่เป็นหัวหน้าของประเทศ โดยปรกติคนในประเทศใดก็มีหน้าที่ต้องแสดงความเคารพต่อประมุขของตน ประเทศไทยตั้งแต่เริ่มต้นจนปัจจุบันมีพระมหากษัตริย์ทรงพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ เป็นศูนย์รวมใจนำไทยทั้งชาติไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงไว้ซึ่งทศพิธ-
ราชธรรมด้วยพระเมตตาคุณที่ทรงรัก ทรงปรารถนาให้ประชาชนเป็นสุข
และพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงสงสารและทรงช่วยทำให้ประชาชนพ้นจาก
ทุกข์ภัยพิบัติทั้งหมดนั้นได้รับการจารึกอยู่ในหัวใจคนไทยทั้งชาติตลอดมา
ด้วยพระบารมีแผ่ไพศาล จึงทรงชนะจิตใจคนไทยทั่วประเทศ ทรงได้รับความ
ความไว้วางใจอย่างสูงสุด ทรงเป็นที่รักเทิดทูนสูงสุด ซึ่งไม่มีพระมหากษัตริย์
ชาติใดเคยได้รับมาก่อน

คนไทยทุกหมู่เหล่าต่างมีความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์
และพระบรมราชวงศ์ ด้วยความเทิดทูนและรู้ในพระคุณอันยิ่งใหญ่ โดยการ
แสดงความจงรักภักดีปรากฏ คือการถวายความจงรักภักดีให้ถูกต้อง และ
มีหน้าที่ป้องกันแก้ไขความเสียหายที่อาจกระทบกระเทือนความมั่นคงของ
สถาบันพระมหากษัตริย์

เพื่อวัฒนธรรมอันดีงามในการถวายความจงรักภักดีต่อองค์
พระมหากษัตริย์และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ คือ

๑. ในกรณีที่เข้าเฝ้าชมพระบารมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในที่สาธารณะให้ถวายการระ
ตามโอกาสดังนี้

๑.๑ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จประทับในรถพระที่นั่งแล่นผ่าน ขณะที่อยู่ใน ยานพาหนะอย่างหนึ่งอย่างใด ให้หยุดยานพาหนะนั้นนั้นจอดในที่อันควร แล้วลงจากยานพาหนะ (นอกจากรถประจำทาง) เมื่อรถพระที่นั่งเข้ามาใกล้ ชายให้ถวายคำนับ หากสวมหมวกอยู่ให้ถอดหมวกก่อนแล้วถวายคำนับ หญิงให้ถวายคำนับด้วยการย่อเข่า (ถอนสายบัว) หากนั่งอยู่กับพื้นให้ หมอบกราบ ถ้าจะเปล่งเสียงถวายพระพรให้เปล่งว่า “ทรงพระเจริญ” หรือ “ไชโย”

๑.๒ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงพระราชดำเนินผ่านให้ถวายการระตามที่กล่าวแล้ว ในข้อ ๑.๑

๒. ในกรณีที่เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในงานพิธีต่าง ๆ ให้ ถวายการระตามข้อ ๑.๑

๓. ในกรณีที่มีการบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ให้ถวาย การระด้วยการยืนตรงหันหน้าไปทางพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

๔. ในงานพิธีใด ๆ ถ้ามีกระแสรบราชดำรัส ไม่ว่าจะอยู่ใกล้ หรือจะเห็นพระองค์หรือไม่ก็ตาม ให้นักเรียน นิสิต นักศึกษาและ ประชาชนอยู่ในอาการสงบ

๕. ในกรณีถวายคารวะดังกล่าวมาข้างต้น ถ้าเป็นลูกเสือ เนตรนารี หรือสมาชิกยุวกาชาด ซึ่งแต่งเครื่องแบบให้ถวายคารวะตามระเบียบว่าด้วยการทำความเคารพ ลูกเสือ เนตรนารี หรือสมาชิกยุวกาชาด แล้วแต่กรณี

๖. สิ่งที่ไม่ควรกระทำไม่ว่ากรณีใด ๆ คือ

๖.๑ ไม่พูดในระหว่างที่มีกระแสรบราชดำรัส

๖.๒ ไม่กล่าววาจา ส่งเสียง หรือแสดงกิริยา อันขาดคารวะ

๖.๓ ไม่ล้อมหรือแซงรถพระที่นั่ง

๖.๔ ไม่รุ่มล้อม หรือถูกต้องพระองค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

๖.๕ ไม่ตัดหน้าฉาน

๖.๖ ไม่ถวายของหรือช่อดอกไม้โดยพลการ

๖.๗ ไม่อยู่บนต้นไม้ กำแพง หรือที่สูงอันไม่สมควร

๒. เหตุุนพระเกียรติของพระมหากษัตริย์ หมายถึง การยกย่องเชิดชูเกียรติไว้เป็นที่เคารพ เป็นการแสดงถึงความรู้สึกรัก ภูมิใจ และศรัทธาในองค์พระมหากษัตริย์และบรมราชวงศ์ ด้วยความตระหนักในความสำคัญของพระมหากษัตริย์และบรมราชวงศ์ที่มีต่อประเทศชาติ และประชาชน

จะแสดงความเหตุุนพระเกียรติของพระมหากษัตริย์ องค์พระประมุขของชาติได้อย่างไร กระทำได้ ๒ วิธี คือ

๑) ศึกษาและเผยแพร่พระราชกรณียกิจ

๒) ประกอบความดีเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล ในโอกาสอันควร

๒.๑ ศึกษาและเผยแพร่พระราชกรณียกิจ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีที่พระราชอาณาจักรของพระองค์ ที่ใดมีทุกข์ เพราะภัยธรรมชาติ ราษฎรในถิ่นทุรกันดารมีทุกข์ภัยประกอบอาชีพไม่ได้ มีความยากจน ทรงช่วยให้มีอาชีพ มีสุขภาพดี มีที่อยู่อาศัยและสามารถทำมาหากินได้ มีโครงการหลวง โครงการพัฒนาต่าง ๆ ของราชการตามพระราชดำริ เป็นน้ำพระทัยจากองค์พระประมุขของชาติ หลังไหลไปดับทุกข์ บำรุงสุข ให้แก่ทวยราษฎรของพระองค์ทั่วประเทศ ในแต่ละวันจะมีข่าวพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมราชวงศ์ ล้วนเป็นพระราชกรณียกิจเพื่อประโยชน์ของมหาชน เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติ เพื่อความสงบสุขของประชาชน และเพื่อความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของชาติ พระราชกรณียกิจทั้งหมดล้วนเป็นภารกิจสำคัญของชาติ การได้ติดตามศึกษา ย่อมเป็นประโยชน์แก่ตนและประเทศชาติ เช่น พระบรมราชาวาท ถ้านำมาคิดวิเคราะห์และนำไปปฏิบัติจะเกิดประโยชน์แก่ตน ผู้เกี่ยวข้องและผู้นำไปประพฤติปฏิบัติ พระราชกรณียกิจต่าง ๆ ได้แก่ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการหลวง พระราชกรณียกิจสำคัญอื่น ๆ เช่น กษัตริย์เกษตร น้ำคือชีวิต เป็นต้น

๒.๒ การประกอบความดีเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล

วิถีชีวิตของชนชาติไทย มีวัฒนธรรมที่ดีเด่นมาก คือ ความร่วมมือร่วมใจในการประกอบความดีอย่างพร้อมเพรียงในวันสำคัญต่าง ๆ โรงเรียน วัด ทหาร ตำรวจ หน่วยราชการ จะจัดกิจกรรมให้นักเรียนและประชาชนทำความดีในวันสำคัญ โดยเฉพาะวันเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และ

พระบรมราชวงศ์ นอกจากกิจกรรมถวายราชสดุดีในวันเฉลิมพระชนมพรรษา มีการจัดนิทรรศการและบำเพ็ญประโยชน์เป็นการทำความดีถวายเป็นพระราชกุศลล้วนเป็นคนดี เพราะมีความกตัญญูกตเวทิต่อเป็นผู้รู้คุณท่าน และตอบแทนคุณท่านนั้น นอกจากเป็นเครื่องหมายของคนดีแล้วยังเป็นการกระทำความดีช่วยเหลือผู้อื่นเป็นการทำความดีเพื่อความดี

ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

รักชาติยอมสละแม่ ชีวี

รักเกียรติจงเจตน์พลี ชีฟได้

รักราชมุ่งกักดี รongบาท

รักศาสน์ราษฎร์ได้ เพื่อถือพระศาสนา

(กษัตริยานุสรณ์ พระราชนิพนธ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี)

บรรณานุกรม

กนก จันทร์ขจร. **คู่มือครู : การอบรมความรู้และจริยธรรมเพื่อชีวิต**
ตอนที่ ๒. กรุงเทพฯ : พิมพ์ครั้งที่ ๖.

กนก จันทร์ขจร. **คู่มือวัฒนธรรมวิถีชีวิตไทย.** กรุงเทพฯ : พิมพ์ครั้งแรก
พ.ศ. ๒๕๔๓.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. **คู่มือสำหรับใช้เป็นแนวทาง**
ในการทำหน้าที่วิทยากรกับการปลูกฝังและสร้างเสริมค่านิยม.
กรุงเทพฯ : พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๒๘.

เดชาดิศร, สมเด็จพระพรยา. **ประชุมโคลงโลกนิติ.** อมรการพิมพ์, ๒๕๑๑.
๓๑๖ หน้า.

คณะผู้จัดทำ

คณะที่ปรึกษา

นางปริศนา พงษ์ทัตศิริกุล

เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

นางนพพร มุกตามณี

รองเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

นางสาวนันทิยา สว่างวุฒิธรรม

ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรม

กองบรรณาธิการ

นายชะวั้งชัย ภาคินธุ์

นักวิชาการช่างศิลป์ ๗ ว

นางกฤษณา พันธุ์มวานิช

นักวิชาการวัฒนธรรม ๖ ว

ผู้เรียบเรียง

นางกฤษณา พันธุ์มวานิช

นักวิชาการวัฒนธรรม ๖ ว

